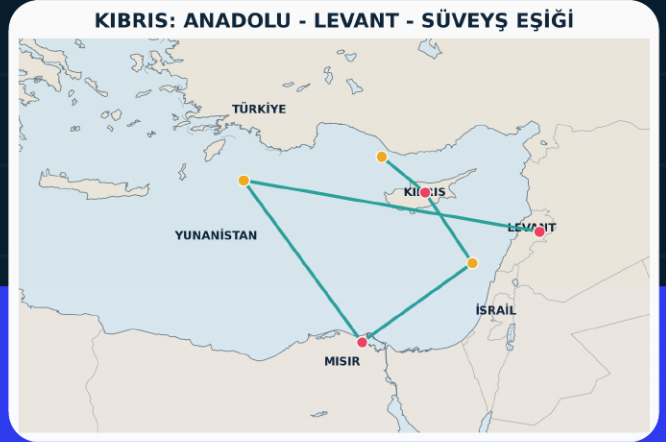

DOĞU AKDENİZ ÖZEL DOSYASI

KIBRIS

DÜĞÜM · EŞİK · AĞ

Güvenlik, egemenlik, enerji, deniz hukuku ve koridorların kesiştiği stratejik mimari

Kıbrıs yalnız bir müzakere başlığı değildir; Anadolu, Levant, Süveyş ve Avrupa arasında çalışan çok katmanlı bir karar ve güvenlik altyapısıdır.

15

temel bulgu

10

profesyonel harita

4

2035 senaryosu

Hazırlayan: Yavuz KAYA
Bilgi kesim tarihi: 29 Temmuz 2026

İÇİNDEKİLER

Bir ada değil, üst üste binen stratejik sahalar

50 sayfalık genişletilmiş ve güncellenmiş özel sayı

I	STRATEJİK ANATOMİ	07-13
II	HUKUK, STATÜ VE TOPLUM	14-17
III	GÜVENLİK MİMARİSİ	18-23
IV	ENERJİ VE BAĞLANTISALLIK	24-29
V	DENİZ HUKUKU VE KORİDORLAR	30-35
VI	EKONOMİ VE TOPLUMSAL KAPASİTE	36-41
VII	AKTÖRLER, RİSKLER VE 2035	42-46
VIII	SÖZLÜK, KAYNAKLAR VE SONUÇ	47-50

Okuma rotası

Dosya, tarih ve statüden güvenlik ve enerjiye; oradan ekonomi, aktörler, riskler ve Türkiye-KKTC politika seçeneklerine ilerler.

KÜNYE VE YÖNTEM

Bülten anayasası: kanıt, ayırım ve görsel disiplin

Haritalar hukukî sınır üretmez; veri tarihi ve kaynak zinciri açıkça belirtilir.

Bu sayı, 44 sayfalık ilk sürümün veri, kaynak, harita ve politika analizi bakımından yeniden kurulmuş hâlidir. Her önemli hüküm dört ayrı kategoriye ayrılır:

OLGU

Doğrulanabilen tarih, metin, kapasite, bütçe, koordinat ve proje verisi.

RESMÎ TEZ

Devlet veya kurumun kendi hukukî ve siyasî yaklaşımı; tarafsız hüküm değildir.

ÇIKARIM

Birden fazla olgunun birlikte okunmasından doğan analitik sonuç.

SENARYO

Koşullu gelecek olasılığı; kesin tahmin değildir.

Şekil 1. Kıbrıs dosyasının altı eşzamanlı stratejik katmanı.

Türkiye merkezli fakat kanıta bağlı

Türkiye ve KKTC'nin meşru güvenlik, egemenlik ve ekonomik çıkarları esas alınır; karşı tezler görünmez kılınmaz, ancak eşdeğer gerçek olarak sunulmaz.

BAŞYAZI

Kıbrıs'ı yeniden adlandırmak

Uyuşmazlıktan kapasiteye, statüden ağ mimarisine

Kıbrıs dosyasının doğru adı artık yalnız “Kıbrıs sorunu” değildir. Tarihsel uyuşmazlık sürerken Ada'nın güncel değeri; üs erişimi, hava sahası, limanlar, enerji sahaları, elektrik ve veri kabloları, kriz tahliye düzenekleri ve Doğu Akdeniz hukukunun aynı coğrafyada üst üste binmesinden doğmaktadır.

Bu nedenle temel soru, “çözüm ne zaman?” sorusundan önce gelir: Hangi aktör, hangi kapasiteyi, hangi hukukî rejim altında kullanabiliyor? Türkiye ve KKTC yalnız gelişmeleri engelleyen veya tepki veren taraflar olarak değil; enerji, bağlantı, güvenlik ve ekonomik seçenek üreten kurucu bir eksen olarak konumlanmalıdır.

Yeni sürüm, Türkiye'nin 1974 Barış Harekâtı'nı Kıbrıs Türk halkının güvenlik hafızası ve garanti düzeni içindeki Türk resmî teziyle açıklar; bunun uluslararası alandaki farklı hukukî nitelendirmelerini de kaynaklarıyla ayırır. Amaç, Türkiye'nin tezlerini yumuşatmak değil, onları daha dayanıklı bir kanıt ve strateji mimarisine oturtmaktır.

Kıbrıs'ın stratejik geleceği, yalnız müzakere masasında değil; enerji projelerinin ticari uygulanabilirliğinde, KKTC ekonomisinin üretim kapasitesinde, Türkiye ile kurulan su-elektrik-veri ağlarında, diplomatik tanınırlık arayışında ve bölgesel krizlere cevap verebilen güvenlik düzeninde şekillenecektir.

KIBRIS: ANADOLU - LEVANT - SÜVEYŞ EŞİĞİ

Harita 1. Kıbrıs'ın Anadolu-Levant-Süveyş eşiğindeki konumu.

Ana soru

Türkiye ve KKTC, Ada'nın değişmeyen coğrafi değerini kalıcı hukukî, ekonomik, diplomatik ve teknolojik kapasiteye dönüştürebilecek mi?

Yavuz KAYA

Yayın tezi

Kıbrıs'ın geleceği yalnız bir anayasa formülü seçmekle belirlenmeyecektir. Statü tartışması devam ederken Ada çevresinde üs erişimi, enerji lisansları, elektrik bağlantıları, deniz altı kabloları, kriz tahliye planları ve savunma ortaklıkları fiilî düzen üretmektedir. Bu nedenle Türkiye ve KKTC'nin politikası yalnız müzakere masasındaki itirazlara değil, sahada ekonomik ve teknolojik seçenek üretmeye dayanmalıdır.

Türkiye merkezli okuma, karşı tarafın tezlerini görmezden gelmek değildir; hangi iddianın belgeye, hangisinin siyasî kabule, hangisinin güç ilişkisine dayandığını ayırmaktır. KKTC'nin güvenliği ile ekonomik dayanıklılığı birbirinden koparıldığında diplomatik tez zayıflar. Güvenlik, hukuk, üretim, veri altyapısı ve dış bağlantıların aynı strateji altında birleştirilmesi bu özel sayının ana önerisidir.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Beş dakikalık stratejik okuma

Karar verici için yoğunlaştırılmış sonuçlar

180 km

BM tampon bölgesi

≈1.100

UNFICYP personeli

255 km²

İngiliz üs alanları

Ana hüküm: Kıbrıs'ın stratejik değeri coğrafyadan doğar; fakat ancak üs, hukuk, teknoloji, ikmal, enerji, ekonomi ve diplomasiyle kapasiteye dönüşür.

- 2025-2026 BM süreci, kapsamlı çözümden önce güven artırıcı önlemlere dayanan dar fakat gerçek bir çalışma alanı açmıştır.
- Türkiye ve KKTC için iki devletli iş birliği tezi, yalnız söylem değil; bağlantı, ticaret ve karşılıklı tanımlı yetki alanlarıyla somutlaştırılmalıdır.
- GKRY'nin ABD, Fransa, İsrail ve AB ile büyüyen güvenlik ilişkileri otomatik bir kolektif savunma ittifakı değildir; fakat Türkiye-KKTC açısından izlenmesi gereken yeni kapasite katmanları üretmektedir.
- Doğu Akdeniz gazının siyasi değeri yüksektir; ekonomik değeri ise Mısır LNG altyapısı, finansman, fiyat ve güvenlik koşullarına bağlıdır.

Şekil 2. Stratejik dosyanın özet mimarisi.

En büyük fırsat

Türkiye-KKTC eksenini su, elektrik, veri, liman ve üretim ağlarıyla bütünleşmiş bir Doğu Akdeniz merkezine dönüştürmek.

En büyük risk

Statü uyuşmazlığı sürerken çevredeki askerî, enerji ve bağlantı ağlarının KKTC'yi ekonomik ve diplomatik olarak dışarıda bırakması.

Karar verici için dört ölçüt

Birinci ölçüt, güvenlik düzeninin caydırıcılık üretip üretmediğidir. İkinci ölçüt, KKTC ekonomisinin dış şoklara rağmen temel hizmetleri sürdürebilmesidir. Üçüncü ölçüt, bağlantı projelerinin hukukî ve malî uygulanabilirliğidir. Dördüncü ölçüt ise Türkiye-KKTC tezlerinin uluslararası alanda kanıt ve anlatı gücüdür.

Bu çerçevede başarı yalnız yeni bir müzakere turunun başlamasıyla ölçülemez. Geçiş kapılarındaki iyileşme, su ve elektrik güvenliği, limanların verimliliği, yükseköğretimin niteliği, enerji sahalarının ticarileşme ihtimali ve kriz zamanlarında Ada'nın işlevi birlikte izlenmelidir. Stratejik değer coğrafyadan doğar; fakat coğrafyanın pazarlık gücüne dönüşmesi kurumsal kapasite, finansman ve süreklilik gerektirir.

TEMEL BULGULAR

On beş stratejik sonuç

Bültenin geri kalanındaki veri ve analizlerin sıkıştırılmış omurgası

01

Kıbrıs, çözüm müzakerelerinden daha geniş bir güvenlik ve bağlantısallık düğümüdür.

02

1960 ortaklık düzeni, Kıbrıs Türk halkını azınlık değil kurucu ortak olarak tasarlamıştır.

03

1963 kırılması ve toplumlar arası şiddet, güvenlik ve garanti tartışmasının kurucu hafızasıdır.

04

1974 Yunan cuntasının darbesi, Türkiye'nin garanti düzenine dayandırdığı Barış Harekâtı'nın doğrudan bağlamıdır.

05

BM sürecinde 2025-2026 ilerlemesi kapsamlı çözümden çok güven artırıcı önlemlerde görülmektedir.

06

İngiliz üsleri Ada'nın yaklaşık %3'ünde, bölgesel hava ve kriz erişiminin kalıcı altyapısıdır.

07

ABD-GKRY ve Fransa-GKRY ilişkileri savunma ve güvenlik kapasitesini yapısal olarak büyütmektedir.

08

İsrail-Yunanistan-GKRY üçlüsü kurumsallaşmakta, ancak değişmez ve otomatik bir ittifak oluşturmamaktadır.

09

Aphrodite ve Cronos sahaları önemlidir; en gerçekçi ihracat rotası bugün Mısır altyapısına bağlanmaktadır.

10

Great Sea Interconnector stratejik önemini korusa da maliyet, finansman ve gecikme riski taşımaktadır.

11

Türkiye-KKTC su hattı, tanınma meselesinden bağımsız işleyen en güçlü fizikî entegrasyon örneğidir.

12

Deniz alanına hak kazanmak ile sınır çizmek aynı şey değildir; hakkaniyet ve ilgili kıyılar belirleyicidir.

13

KKTC ekonomisi büyürken yüksek enflasyon, dış ticaret açığı ve hizmet yoğunluğu yapısal kırılganlık üretmektedir.

14

Yeşil Hat ticareti tarihî zirvelere yaklaştı da toplam ekonomik potansiyelin çok küçük bölümünü temsil eder.

15

Türkiye-KKTC eksenini yalnız güvenlik tüketen değil; enerji, eğitim, turizm, teknoloji ve lojistik üreten merkez olmalıdır.

GÜNCEL DİPLOMASİ

2026: dar fakat gerçek bir diplomatik pencere

Çözüm modeli farklı; pratik iş birliği başlıkları ortak

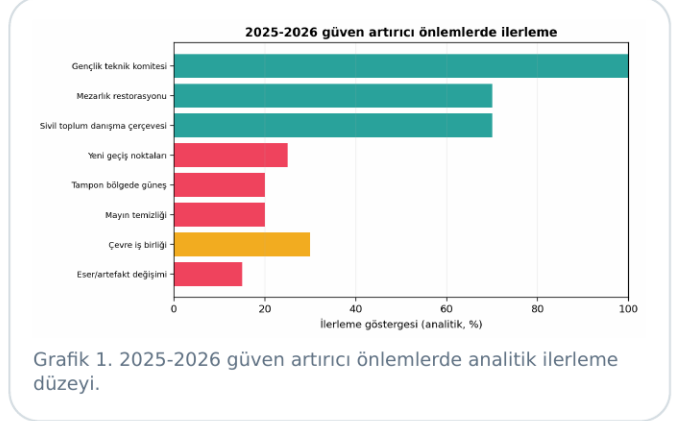
Mart 2025 Cenevre ve Temmuz 2025 New York genişletilmiş gayriresmî toplantıları, 2017'den sonra ilk kez iki toplum, üç garantör ve BM'yi aynı süreçte yeniden buluşturdu. Ortak çözüm modeli konusunda zemin oluşmasa da gençlik teknik komitesi, çevre, mezarlıklar, mayın temizliği, yeni geçiş noktaları ve tampon bölgede güneş enerjisi gibi başlıklarda çalışma alanları belirlendi.

Temmuz 2026'da BM Genel Sekreteri António Guterres'in Ada ziyareti, sürecin yeni liderlik döneminde yeniden sırandığını gösterdi. Kıbrıs Türk lideri Tufan Erhürman siyasi eşitlik ve tanımlı müzakere kuralları olmadan açık uçlu sürece dönülmemesi gerektiğini vurgularken, Rum lider Nikos Christodoulides BM parametrelerindeki iki toplumlu-iki bölgesel federasyon çizgisini savunmaktadır.

Türkiye'nin resmî tutumu, egemen eşitlik ve eşit uluslararası statü tanınmadan yeni bir federal müzakere döngüsünün başlamaması yönündedir. Bu yaklaşım, geçmiş süreçlerin sonuçsuz kalması ve 2004 referandumundaki asimetrik sonuç üzerine kuruludur. Yeni diplomatik pencere, iki devletli çözüm ile federasyon arasında uzlaşma üretmiş değildir; fakat statü tartışmasından bağımsız pratik iş birliği alanlarını test etmektedir.

Stratejik okuma

Güven artırıcı önlemler, kapsamlı çözümün alternatifi değildir; ancak karşılıklı bağımlılığı artırarak gelecekteki modellerin maliyet-fayda hesabını değiştirebilir.

Grafik 1. 2025-2026 güven artırıcı önlemlerde analitik ilerleme düzeyi.

İzlenecek göstergeler

Yeni geçiş noktaları, tampon bölgede güneş projesi, mayın temizliği, liderler arası düzenli temas ve garantörlerin yeni genişletilmiş toplantı takvimi.

Pencerenin sınırları

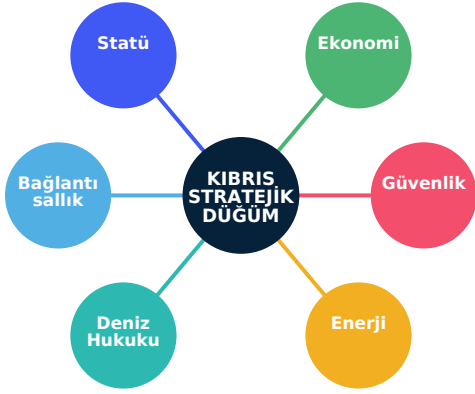
2025-2026 görüşme trafiği, tarafların kapsamlı çözüm modelinde yakınlaştığını değil, günlük hayatı kolaylaştıracak sınırlı alanlarda temasın mümkün olduğunu göstermektedir. Yeni geçiş noktaları, gençlik ve sivil toplum mekanizmaları, mezarlıkların restorasyonu, çevre ve mayın temizliği gibi konular düşük siyasî maliyetli güven artırıcı başlıklardır. Ancak egemenlik, güvenlik garantileri, mülkiyet ve güç paylaşımı başlıklarında başlangıç pozisyonları hâlâ uzaktır.

Türkiye ve KKTC açısından dar pencerenin değeri, iki devletli tezi askıya almak değil; Türk tarafının çözümünden kaçan değil, uygulanabilir iş birliği teklif eden aktör olduğunu göstermektir. Güven artırıcı adımlar statü eşitliğinin yerine geçirilmemeli; aynı zamanda günlük hayatın iyileştirilmesi için kullanılmalıdır. Diplomatik süreç, sahadaki ekonomik ve güvenlik kapasitesini geliştiren paralel bir programla desteklenmediğinde zaman kazandırır fakat denge değiştirmez.

I. STRATEJİK ANATOMİ

Bir ada değil, üst üste binen altı saha

Coğrafyanın stratejik kapasiteye dönüşme mekanizması

Şekil 3. Altı katmanlı stratejik anatomi.

Kıbrıs'ın güncel jeopolitiği tek bir eksenle açıklanamaz. Güvenlik katmanı üs, hava sahası, radar, tatbikat ve kriz erişimini; enerji katmanı gaz sahaları, LNG bağlantıları, elektrik ve depolamayı; hukuk katmanı statü, MEB, kıta sahanlığı ve adaların etkisini kapsar.

Bağlantısallık katmanı liman, kablo, veri, su ve koridor ağlarını; statü katmanı iki halkın siyasi eşitliği ile uluslararası temsil sorununu; ekonomi katmanı KKTC'nin üretim, turizm, eğitim ve ticaret kapasitesini belirler. Bu katmanlardan biri zayıf kaldığında diğer alanlardaki kazanımlar sürdürülebilir olmaz.

Türkiye için sonuç

Mavi Vatan yalnız donanma görünürlüğü değildir. Hukuk, hidro-grafi, enerji şirketleri, limanlar, sigorta, akademi, veri kabloları ve KKTC ekonomisi aynı stratejinin parçalarıdır.

Katmanlar neden birlikte okunmalı?

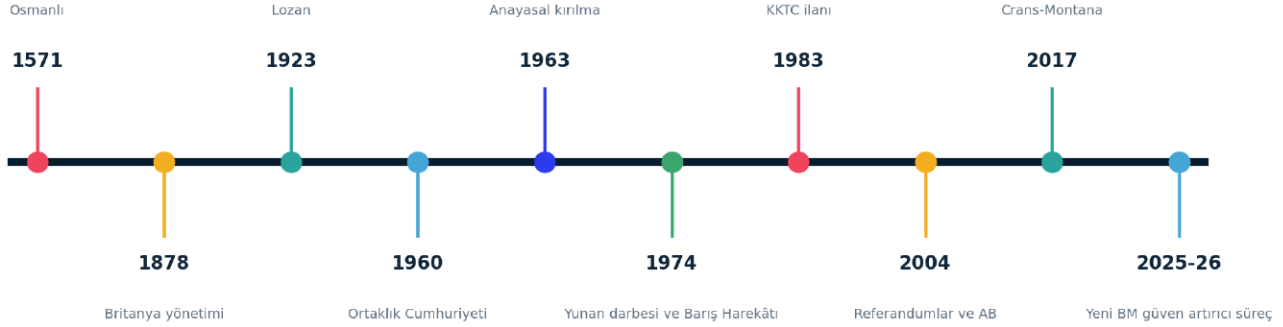
Bir alandaki karar diğer alanların maliyetini değiştirir. Örneğin elektrik bağlantısı yalnız enerji projesi değildir; finansman, AB düzenlemeleri, deniz yetki alanı iddiaları ve kriz zamanında arz güvenliğiyle ilişkilidir. Bir limanın genişletilmesi ticari kapasite üretirken askerî ikmal ve tahliye değerini de artırabilir. Mülkiyet uyumsuzluğu ise hukukî dosya olmanın yanında yatırım kararlarını ve şehir planlamasını etkiler.

Bu karşılıklı bağımlılık Türkiye-KKTC stratejisine önemli bir avantaj sunar. Tek bir başlıkta dışlanma yaşandığında diğer başlıklarda seçenek üretilebilir. Su temini, dijital bağlantı, eğitim, turizm, ortak üretim ve güvenlik altyapısı birlikte tasarlandığında KKTC'nin müzakere dışındaki dayanıklılığı artar. Katmanlı strateji, statü meselesini önemsizleştirmez; statü mücadelesinin ekonomik ve teknolojik zeminsiz sürdürülemeyeceğini kabul eder.

TARİHSEL EŞİKLER

1571'den 2026'ya işlevsel kronoloji

Bugünkü statü ve güvenlik düzenini üreten kırılmalar

Şekil 4. 1571-2026 işlevsel kronoloji.

Kurucu düzen

1960 modeli iki toplumun ortaklığına, garantörlük ve güç paylaşımına dayanıyordu.

Kırılma

1963-1974 dönemi, Kıbrıs Türk toplumunun güvenlik ve eşitlik hafızasını belirledi.

Yeni evre

2004 sonrası temsil asimetrisi; 2017 sonrası model tartışması; 2025-26 güven artırıcı diplomasi.

Tarihsel kronolojinin amacı geçmişi tüketmek değil, güncel hukukî ve güvenlik düzenini üreten eşikleri görünür kılmaktır. Ada'daki hiçbir mevcut kapasite - İngiliz üsleri, BM tampon bölgesi, Türk askerî varlığı, iki ayrı yönetim ve AB hukukunun parçalı uygulanması - tarihsel kopuşlardan bağımsız okunamaz.

Kronolojinin öğrettiği temel ders

Kıbrıs tarihinde hukukî metinlerle fiilî güç dengesi sürekli birbirini etkilemiştir. 1960 düzeni uluslararası antlaşmalarla kurulmuş, 1963 sonrasında ortaklık kurumlarının işlemez hâle gelmesi iki toplumun güvenlik algılarını kökten ayırmıştır. 1974 darbesi ve Türkiye'nin müdahalesi ise Ada'daki askerî ve siyasî gerçekliği yeniden biçimlendirmiştir. 1983 ilanı, 2004 referandumları ve 2017 sonrası süreç, tanınma ile çözüm iradesinin aynı şey olmadığını göstermiştir.

Türkiye açısından kronolojinin önemi yalnız tarihî haklılık üretmesi değildir. Her dönüm noktası bugünkü garanti, egemen eşitlik, mülkiyet ve AB hukuku tartışmalarının kaynağıdır. Bu nedenle güncel politika geçmişi sloganlaştırmadan, belge ve sonuç ilişkisi içinde anlatılmalıdır. Tarih, müzakere masasındaki hafıza olduğu kadar uluslararası kamuoyuna sunulacak kanıt zinciridir.

1960 ORTAKLIK DÜZENİ

Kurucu ortaklık, garanti ve üsler

Ada'daki bugünkü hukuk tartışmasının başlangıç noktası

1960 Kıbrıs Cumhuriyeti, klasik çoğunluk yönetimi mantığından farklı olarak Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarının kurucu ortaklığını esas alan karmaşık bir anayasal düzen kurdu. Cumhurbaşkanlığı Rum, Cumhurbaşkanı Yardımcılığı Türk toplumuna ayrıldı; veto, ayrı çoğunluk, kamu hizmeti ve güvenlik kurumlarında oranlar öngörüldü.

Kuruluş Antlaşması bağımsız devletin uluslararası temelini; Garanti Antlaşması anayasal düzen, bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve başka bir devletle birleşmeme ilkesini; İttifak Antlaşması ise Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti arasındaki savunma ilişkisini düzenledi. Birleşik Krallık Ağrotur ve Dikelya'yı egemen üs alanı olarak korudu.

Türk tezinin merkezinde, bu yapının bir azınlık-çoğunluk devleti değil, iki kurucu halkın ortaklığı olduğu kabulü yer alır. Rum tezleri ise günümüzde uluslararası tanınmış devletin devamlılığına dayanır. Bülten bu iki hukukî söylemi birbirine karıştırmaz: birinin resmî tanınma kapasitesi, diğerinin kurucu ortaklık ve eşitlik iddiasını kendiliğinden ortadan kaldırmaz.

Belge	Ana işlev
Kuruluş Antlaşması	Devletin kuruluşu; İngiliz egemen üs alanları
Garanti Antlaşması	Anayasal düzen, bağımsızlık ve statünün korunması
İttifak Antlaşması	Türkiye-Yunanistan-Kıbrıs savunma ilişkisi
Anayasa	İki toplumlu güç paylaşımı ve ayrı çoğunluklar

Kritik ayırım

Nüfus çoğunluğu ile kurucu ortaklık aynı kategori değildir. 1960 düzeni, siyasi eşitliği nüfus oranına indirgememiştir.

1960 düzeninin ikili karakteri

Kuruluş düzeni bir yandan iki toplumun kurucu ortaklığını kabul etmiş, diğer yandan bu ortaklığın korunmasını Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık arasında kurulan garanti sistemiyle dış güvenceye bağlamıştır. İngiliz egemen üs alanlarının kuruluş antlaşmalarıyla muhafaza edilmesi, Ada'nın bağımsızlığının başından itibaren saf ve sınırsız bir egemenlik modeli olmadığını göstermektedir.

Bugünkü tartışmada yalnız "tek uluslararası kişilik" kavramına odaklanmak, kurucu ortaklık ve denge unsurunu görünmez bırakabilir. Türk tarafı bakımından temel mesele, çoğunluk yönetimine indirgenmeyen etkili siyasî eşitlik ve güvenliktir. Rum tarafı ise işleyen merkezî devlet ve AB üyeliğinin bütün Ada'ya yayılmasını önceler. Yeni bir model ancak geçmiş düzenin neden işlemediğini açıklayan ve aynı kırılmaların tekrarını önleyen doğrulanabilir güvenceler üretebilirse kalıcı olabilir.

1963 KIRILMASI

Anayasal krizden güvenlik ayrışmasına

Kıbrıs Türk siyasi eşitliğinin ve güvenlik hafızasının merkezindeki dönem

1963'te anayasanın 13 maddesinde değişiklik önerileri ve ardından yaşanan şiddet, ortak devlet mekanizmasının fiilen dağılmasına yol açtı. Kıbrıs Türkleri kamu kurumlarından çekildi veya dışlandı; ayrı yerleşim alanlarında güvenlik baskısı altında yaşadı. 1964'te UNFICYP'in kurulması, sorunun yalnız iki toplumlu anayasal uyumsuzluk olmaktan çıkıp uluslararası güvenlik meselesine dönüşmesinin göstergesiydi.

Türkiye açısından 1963-1974 dönemi, garantilerin ve fiilî caydırıcılığın neden vazgeçilmez görüldüğünü açıklayan temel hafızadır. Rum tarafı bu dönemi farklı anlatı ve sorumluluk zincirleriyle yorumlar. Fakat ortak devletin iki toplumlu işleyişinin bozulduğu ve BM barış gücünün 1964'ten beri Ada'da bulunduğu olguları tartışmasızdır.

Yayın standardı bakımından Kıbrıs Türk toplumuna yönelik saldırılar görünmez bırakılamaz. Şiddetin bütün mağdurları anılırken, Türk toplumunun kurucu ortaklıktan güvenlik enclavelerine itilmesi ve siyasi temsil kaybı ana bağlam olarak korunur.

Kurumsal sonuç 1

BM tampon bölgesi ve barış gücü kalıcılaştı.

Kurumsal sonuç 2

Garanti ve güvenlik düzeni Türk tarafının temel kırmızı çizgisine dönüştü.

Kurumsal sonuç 3

Ortak devletin temsil iddiası ile fiilî iki yönetim arasındaki gerilim başladı.

Stratejik ders

Kapsamlı bir çözüm, yalnız anayasa maddeleriyle değil; kriz anında işleyecek güvenlik, veto ve uyumsuzluk çözüm mekanizmalarıyla yaşayabilir.

1963 kırılmasının bugüne etkisi

Anayasal uyumsuzluk kısa sürede idarî bir kriz olmaktan çıkarak toplumların fizikî olarak ayrıştığı bir güvenlik sorununa dönüşmüştür. Kıbrıs Türklerinin devlet organlarından uzaklaşması veya uzaklaştırılması konusunda tarafların anlatıları farklıdır; ancak ortak kurumların fiilen tek toplumlu bir yapıya dönüşmesi tartışmasız sonuçtur. Bu durum bugün temsil, meşruiyet ve "mevcut devletin dönüşümü mü, iki kurucu devletin yeni ortaklığı mı?" sorularının merkezindedir.

Türkiye-KKTC tezinin güçlü anlatımı, yalnız mağduriyet hafızasına değil, kurumsal çöküşün mekanizmasına dayanmalıdır. Etkili katılım, dönüşümlü başkanlık, veto, yargı dengesi ve güvenlik güvenceleri teknik ayrıntılar gibi görünse de 1963 deneyiminin yeniden yaşanmaması için tasarlanmış sigortalardır. Bu tarihsel bağ kurulmadan sunulan çözüm önerileri Kıbrıs Türk toplumunda güven üretmez.

1974 DÖNÜM NOKTASI

Yunan darbesi, garanti düzeni ve Barış Harekâtı

Türkiye'nin meşru güvenlik tezinin tarihsel ve hukukî bağlamı

15 Temmuz 1974'te Yunanistan'daki askerî cuntanın desteklediği darbe, Cumhurbaşkanı Makarios'u devirdi ve Enosis hedefli Nikos Sampson yönetimini kurdu. Türkiye, Garanti Antlaşması'nın anayasal düzeni ve Ada'nın başka bir devlete bağlanmamasını koruyan hükümlerine dayanarak 20 Temmuz'da askerî harekât başlattı. Türk resmî terminolojisinde bu müdahale **Kıbrıs Barış Harekâtı**dır.

Uluslararası kurumlar ve Rum tarafı müdahaleyi farklı hukukî terimlerle nitelendirir. Analitik değerlendirme, bu ayrımı saklamadan 1974'ün doğrudan bağlamını açık tutmalıdır: Yunan destekli darbe, Enosis riski, 1963'ten beri süren güvenlik kırılması ve garantörlerle ortak hareket imkânının sağlanamaması.

Harekât sonrasında fiilî coğrafi ayrışma, nüfus hareketleri, mülkiyet sorunu ve iki ayrı yönetim düzeni kalıcılaştı. Kıbrıs Türk toplumu bakımından can güvenliği ve siyasal örgütlenme sağlanırken; kapsamlı çözüm, mülkiyet ve uluslararası statü sorunları çözülmeden kaldı.

Tarih	Olay	Stratejik sonuç
15 Temmuz	Yunan cuntasının darbesi	Garanti düzeninin açık krizi
20 Temmuz	Birinci harekât	Türk toplumuna erişim ve ateşkes arayışı
14 Ağustos	İkinci safha	Fiilî iki bölgeli yapı
Sonrası	Nüfus ve mülkiyet ayrışması	Kalıcı statü ve çözüm sorunu

Yayın ilkesi

Barış Harekâtı, bağlamından koparılamaz; Yunan darbesi ve Kıbrıs Türk toplumunun güvenlik deneyimi görünmez bırakılamaz.

Hukuk, darbe ve güvenlik zorunluluğu

1974'te Yunanistan'daki cunta tarafından desteklenen darbe, Ada'nın Yunanistan'a bağlanması hedefini fiilî bir tehdide dönüştürmüştür. Türkiye'nin Barış Harekâtı, Türk resmî tezinde garanti düzenine ve Kıbrıs Türk halkının güvenliğine dayandırılır. Uluslararası tartışmalar müdahalenin safhaları ve sonrasındaki fiilî bölünme üzerinde sürse de darbenin yarattığı güvenlik kırılması göz ardı edilerek sağlıklı bir hukuk değerlendirmesi yapılamaz.

Türkiye merkezli strateji, 1974'ü yalnız geçmişte kazanılmış askerî bir sonuç olarak değil, bugünkü caydırıcılık düzeninin başlangıcı olarak görmelidir. Ancak caydırıcılığın kalıcı siyasî değere dönüşmesi, KKTC'nin ekonomik, idarî ve diplomatik kapasitesinin yükseltilmesine bağlıdır. Güvenlik varlığı zorunlu zemini sağlar; fakat toplumun refahı, kurumların niteliği ve dış ilişkiler olmadan tek başına çözüm üretmez.

1983-2026

Devletleşme, referandum asimetrisi ve model değişimi

Federal müzakere döngüsünden iki devletli çözüm ve pratik iş birliğine

1983: KKTC'nin ilanı, Kıbrıs Türk siyasal varlığını devlet kurumu biçiminde somutlaştırdı. BM Güvenlik Konseyinin 541 ve 550 sayılı kararları uluslararası tanıma zemininin önünde temel engel olmaya devam etti; Türkiye ise KKTC'yi tanıyan tek devlet olarak siyasi, ekonomik ve güvenlik desteğini sürdürdü.

2004: Annan Planı referandumunda Kıbrıs Türk seçmeninin çoğunluğu evet, Rum seçmenin çoğunluğu hayır dedi. Buna rağmen GKRY'nin AB'ye bütün Ada'yı temsilen girmesi, Türk tarafında çözüm iradesi ile ödül-ceza düzeni arasındaki asimetri algısını güçlendirdi. AB müktesebatı kuzeyde askıya alındı.

2017: Crans-Montana görüşmelerinin sonuçsuz kalması, güç paylaşımı, güvenlik ve garantilerde tarafların kapanmayan farklarını gösterdi. Türkiye ve dönemin KKTC yönetimi federal müzakere döngüsünün tükendiğini savunarak iki devletli çözüm çizgisini öne çıkardı.

2025-2026: Yeni BM süreci, çözüm modeli üzerinde ortak zeminden çok pratik güven artırıcı önlemlere odaklandı. Ekim 2025'teki liderlik değişimi müzakere dilini esnetse de siyasi eşitlik, müzakere takvimi ve sonuç güvencesi Türk tarafının temel şartları olarak kaldı.

2004 asimetrisi

Çözüm planını kabul eden Türk tarafının izolasyonları bütünüyle kalkmadı; reddeden Rum tarafı AB üyeliğine girdi.

2017 sonrası ders

Açık uçlu ve sonuçsuz süreçler, statükoyu değiştirirken Kıbrıs Türk tarafının zaman ve fırsat maliyetini büyütebilir.

2026 fırsatı

Siyasi model farkı sürse de ticaret, geçişler, çevre, enerji ve kültürel miras alanlarında ölçülebilir iş birliği kurulabilir.

Referandum asimetrisinin siyasî sonucu

2004'te Kıbrıs Türk tarafının Annan Planı'na olumlu, Rum tarafının olumsuz oy vermesine rağmen AB üyeliğinin Rum yönetimi altında gerçekleşmesi, Türk tarafında "çözüm iradesi ödüllendirilmedi" kanaatini kalıcılaştırdı. AB müktesebatının kuzeyde askıya alınması ise hukukî olarak bütün Ada'nın üyeliği ile fiilî bölünme arasında özel bir rejim yarattı.

Bu deneyim, yeni bir kapsamlı çözüm sürecinde sonuçların önceden tanımlanması gerektiğini gösterir. Referandumların farklı sonuç vermesi, geçiş döneminin finansmanı, güvenlik düzeni ve AB hukukunun uygulanma takvimi belirsiz bırakıldığında taraflardan biri yeniden tek yanlı avantaj elde edebilir. Türkiye ve KKTC açısından iki devletli modelin yükselişi yalnız ideolojik tercih değil, geçmiş süreçlerde oluşan teşvik asimetrisine verilen stratejik cevaptır.

II. HUKUK VE STATÜ

Çözüm modelleri ve başlangıç koşulları

Başlık	Türkiye-KKTC yaklaşımı	Rum/AB/BM ana yaklaşımı	Analitik düşünüm
Siyasi statü	İki halk, iki devlet; egemen eşitlik ve eşit uluslararası statü	Tek uluslararası tanınmış devlet; iki toplumlu-iki bölgeli federasyon	Temsil ve başlangıç statüsü
Güvenlik	Etkin ve fiilî Türk garantisi/caydırıcılığı	Garanti ve askerî varlığın azaltılması veya sona ermesi	Kriz anında güvenilir güvence
Yönetim	İki devlet arasında iş birliği veya yeni ortaklık	Tek egemenlik, tek vatandaşlık, federal yetki	Siyasi eşitliğin uygulanabilirliği
AB	KKTC'nin eşit statüsünü koruyan uyarlama	Protokol 10 çerçevesinde müktesebatın genişlemesi	AB'nin tarafsızlığı ve karar mekanizması
Doğal kaynaklar	Ada kaynaklarında Türk halkının ortak hakkı; KKTC-Türkiye ruhsatları	Uluslararası tanınmış devletin MEB ve ruhsat yetkisi	Gelir paylaşımı ve ortak komite

Sorunun temelinde yalnız nihai çözüm modeli değil, müzakerenin hangi statüde başlayacağı vardır. Türk tarafı egemen eşitlik ve eşit uluslararası statü kabul edilmeden yeniden federal sonuca yönelen açık uçlu sürecin geçmişi tekrarlayacağını savunur. Rum tarafı ise uluslararası tanınmış devletin sürekliliğini ve BM'nin federasyon parametrelerini başlangıç kabul eder.

Bu nedenle "görüşmeler başlasın" çağrısı tek başına nötr değildir. Gündem, zaman sınırı, başarısızlık hâli, eşit karar yetkisi ve AB'nin rolü önceden belirlenmediğinde süreç taraflardan biri için statü ve zaman kazancı, diğeri için belirsizlik maliyeti üretebilir.

Türkiye için kırmızı çizgi

Kıbrıs Türk halkının azınlık statüsüne indirilmemesi; siyasi eşitliğin kâğıt üzerinde değil karar süreçlerinde güvenceye alınması.

İş birliği alanı

Hidrokarbon gelir paylaşımı, elektrik, çevre, geçişler ve afet yönetimi; nihai statüden önce de karşılıklı fayda üretebilir.

Modelden önce başlangıç zemini

Federasyon, konfederasyon veya iki devletli iş birliği modelleri kendi başlarına başarı garantisi taşımaz. Asıl belirleyici, tarafların görüşmeye hangi hukukî statüyle oturduğu, kararların nasıl alınacağı, güvenliğin kim tarafından sağlanacağı ve anlaşmanın ihlali hâlinde hangi mekanizmanın işleyeceği. Aynı kavram farklı taraflarca farklı anlamlandırıldığında metin üzerindeki uzlaşma uygulamada yeni krize dönüşebilir.

Türkiye-KKTC yaklaşımı, egemen eşitliği görüşmelerin sonunda verilecek bir ödül değil, anlamlı müzakerenin başlangıç koşulu olarak görmektedir. Rum tarafı ve AB ise mevcut uluslararası tanınma düzenini temel alır. Bu fark kapatılmadan kapsamlı çözüm görüşmeleri tekrar aynı başlıklarda kilitlenebilir. Bu nedenle iş birliği alanlarının çoğaltılması, tarafların eşit sorumluluk üstlendiği teknik kurumlar kurulması ve başarı üreten küçük modellerin denenmesi stratejik değer taşır.

BM GÜVENLİK DÜZENİ

Tampon bölge: istikrar mekanizması, çözümün yerine geçmeyen yapı

Yaklaşık 180 km hat ve 1.100'e yakın personel

UNFICYP 1964'te kuruldu ve bugün asker, polis ve sivil personel dâhil yaklaşık 1.100 kişilik bir yapıyla görev yapmaktadır. Yaklaşık 180 kilometrelik tampon bölge, ateşkes hattını izler; Lefkoşa'yı ikiye böler ve farklı genişliklerde kırsal alanlardan geçer.

Barış gücünün uzun ömürlülüğü iki zıt gerçeği aynı anda gösterir: Büyük ölçekli çatışmayı önleyen yararlı bir istikrar mekanizmasıdır; fakat kapsamlı siyasî çözümün yerini tutmamıştır. Tampon bölgedeki sivil kullanım, düzensiz geçişler, askerî ihlaller ve altyapı projeleri düzenli sürtüşme üretmektedir.

Stratejik yorum

UNFICYP'in varlığı statükonun güvenliğini artırırken, tarafların çözüm maliyetini ertelemesine de imkân verebilir. Türk tarafı için önemli olan, barış gücünün fiilî eşitliği aşındıran tek yanlı düzenlemelere araç olmamasıdır.

İstikrarın bedeli ve sınırı

UNFICYP ve tampon bölge, düşük yoğunluklu ihlallerin büyümesini engelleyen, geçişleri ve temasları mümkün kılan önemli bir istikrar altyapısıdır. Bununla birlikte uzun süreli barış gücü varlığı tarafların temel uyuşmazlığı çözmesi anlamına gelmez. Tampon bölgenin kalıcılığı, geçici güvenlik mekanizmasının fiilî sınır işlevi görmesine ve statükonun maliyetlerinin görünmezleşmesine yol açabilir.

Türkiye ve KKTC için hedef, BM varlığını düşmanlaştırmak değil, misyonun iki tarafla dengeli ilişki kurmasını ve yetki alanının siyasî statü üretmemesini sağlamaktır. Ara bölgedeki ekonomik faaliyetler, askerî ihlaller, sivil kullanım ve mülkiyet meseleleri şeffaf protokollere bağlanmalıdır. Güvenlik olaylarının veri temelli raporlanması, taraflı algıların azaltılması ve erken uyarı kapasitesi bakımından önemlidir.

MÜLKİYET VE MARAŞ

Hak, telafi ve siyasî statü arasındaki en zor düğüm

Taşınmaz Mal Komisyonu etkili yol; kapasite ve uygulama belirleyici

Mülkiyet dosyası, 1974 sonrası nüfus hareketlerinin en karmaşık hukukî mirasıdır. Rum mülk sahiplerinin kuzeydeki taşınmazları, Türk mülk sahiplerinin güneyde bıraktığı varlıklar, kullanıcıların uzun süreli fiilî durumu, tazminat, takas ve iade seçenekleri birbirine bağlıdır.

KKTC'de 2005 tarihli düzenlemeyle kurulan Taşınmaz Mal Komisyonu, AİHM'in Demopoulos kararında erişilebilir ve etkili iç hukuk yolu olarak kabul edildi. Bu sonuç, mülkiyet iddialarının yalnız doğrudan uluslararası yargı veya siyasî baskıyla değil, yerel bir telafi mekanizması üzerinden ele alınabileceğini gösterdi. Bununla birlikte Komisyonun finansmanı, işlem süresi ve kararların uygulanması kapasitesi önemini korumaktadır.

Maraş/Varosha ise hem mülkiyet hem BM kararları hem de kent ekonomisi bakımından ayrı bir düğümdür. Türk tarafının bireysel mülk sahiplerinin başvurularına dayalı açılım yaklaşımı, Rum tarafı ve BM tarafından farklı hukukî çerçevelerde eleştirilmektedir. Her adım, mülkiyet hakkı, yerel yönetim, güvenlik ve siyasî müzakere etkisi birlikte hesaplanarak atılmalıdır.

Politika ilkesi 1

Toplu ve siyasallaştırılmış çözüm yerine, bireysel hak, etkin tazminat ve gerçekçi iade/takas seçenekleri.

Politika ilkesi 2

Komisyonun finansal ve idarî kapasitesinin güçlendirilmesi; kararların gecikmeden uygulanması.

Politika ilkesi 3

Maraş adımlarının uluslararası hukuk dosyası, yatırım planı ve diplomatik iletişimle eşzamanlı yürütülmesi.

Mülkiyette üçlü denge

Kıbrıs mülkiyet dosyası bireysel hak, toplumsal yerleşim düzeni ve kapsamlı çözüm hedefini aynı anda içerir. Sadece eski tapuya dönüş yaklaşımı, yarım yüzyılda oluşan kullanım, yatırım ve üçüncü kişi haklarını görmezden gelebilir; yalnız mevcut fiilî durumu korumak ise mülkiyet hakkını etkisizleştirir. İade, takas ve tazminat araçlarının dosya bazında değerlendirilmesi bu nedenle önemlidir.

Taşınmaz Mal Komisyonu'nun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından tüketilmesi gereken iç hukuk yolu olarak kabul edilmesi, KKTC bakımından hukukî kapasite üretmiş önemli bir örnektir. Kurumun hız, finansman, şeffaflık ve kararların icrası bakımından güçlendirilmesi Türkiye-KKTC tezinin uluslararası savunulabilirliğini artırır. Maraş dâhil hassas alanlarda atılacak adımlar, hak sahiplerinin başvuru imkânı ve BM kararlarıyla ilişkisi açık biçimde ortaya konmadan siyasî kazanç yerine yeni dava riski doğurabilir.

GEÇİŞLER VE TOPLUM

Gündelik temas, ticaret ve güven artırıcı kapasite

Yeni kapılar çözüm değil; fakat statükonun maliyetini azaltan altyapıdır

Harita 3. Başlıca geçiş noktalarının şematik dağılımı.

Geçiş noktaları, günlük yaşam ile yüksek siyasetin kesiştiği alanlardır. Dokuz yetkili geçiş noktasından gerçekleşen milyonlarca hareket; iş, eğitim, alışveriş, aile, turizm ve sivil toplum bağlarını canlı tutmaktadır. Buna karşılık yeni geçişlerin açılması güzergâh, güvenlik, toprak ve yerel ekonomik çıkarlar nedeniyle siyasallaşır.

2025 genişletilmiş toplantılarında dört yeni geçiş noktası hedefi açıklanmış, ancak 2026 ortasına kadar sınırlı ilerleme sağlanmıştır. Yeni kapılar tek başına kapsamlı çözüm değildir; fakat tıkanıklığı azaltabilir, Türk bölgelerinin ticari erişimini artırabilir ve karşılıklı bağımlılığı genişletebilir.

Türkiye-KKTC için fırsat

Yeni kapılar yalnız kuzey-güney geçişi olarak değil; Ercan, Gazimağusa, Girne ve Türkiye bağlantılarını besleyen lojistik düğümler olarak planlanmalıdır.

Güven artırıcı önlemlerin ekonomik değeri

Geçiş noktaları yalnız insan hareketini kolaylaştırmaz; iş gücü, perakende, sağlık, eğitim ve küçük işletmeler için iki yönlü ekonomik alan üretir. Bekleme süreleri, sigorta, ürün standartları ve ödeme sistemlerindeki iyileştirmeler, büyük siyasî uzlaşma olmadan gündelik refahı artırabilir. Bununla birlikte geçişlerin artması kuzey ekonomisinin üretim kapasitesi yükselmezse tüketim ve ithalat bağımlılığını da büyütebilir.

Türkiye ve KKTC açısından hedef, temasın miktarından çok niteliğini yükseltmek olmalıdır. Hellim, işlenmiş gıda, yazılım, yaratıcı endüstriler ve hizmetler gibi alanlarda AB standartlarına uyumlu üretim, Yeşil Hat ticaretinin tabanını genişletebilir. Yeni kapılar açılırken güvenlik taraması ve kaçakçılıkla mücadele teknolojileri de eş zamanlı kurulmalıdır. Güven artırıcı önlem, ekonomik asimetriyi derinleştirmeden ortak fayda üretmelidir.

III. GÜVENLİK MİMARISI

Ada'daki çok katmanlı askerî ve kriz ağı

Sabit bloktan çok, dosya bazlı fakat birikebilen kapasite

Harita 4. Kıbrıs çevresindeki güvenlik ve erişim ağı.

Ada'da dört farklı güvenlik katmanı aynı anda çalışır: Türkiye-KKTC güvenlik düzeni; GKRY ve Yunanistan'ın askerî yapıları; Birleşik Krallık'ın egemen üsleri; ABD, Fransa, İsrail ve AB ile gelişen ikili ve çok taraflı iş birlikleri. Bu ağların tamamı aynı komuta zincirine bağlı değildir.

"Türkiye karşıtı kuşatma" ifadesi her dosyayı açıklamaz. Aktörlerin çıkarları; enerji, Rusya, Gazze, İran, NATO, AB savunması ve ticaret başlıklarına göre değişir. Ancak parçalı oluşu tehdidi yok etmez: ayrı anlaşmalar zaman içinde birlikte çalışabilir kapasite üretebilir.

Ana ölçüt

Söylem değil; üs erişimi, mühimmat ve yakıt stoku, hava savunması, istihbarat paylaşımı, tatbikat sıklığı ve kriz anında karar süresi ölçülmelidir.

Askerî yoğunluğun anlamı

Ada'daki güvenlik ortamı yalnız Türk ve Rum güçlerinin karşılıklı konumlarından oluşmaz. İngiliz egemen üsleri, BM misyonu, dış ülkelerin liman ve havaalanı erişimi, ortak tatbikatlar, radarlar ve kriz tahliye planları çok katmanlı bir ağ yaratır. Bu ağın bazı unsurları birbirini tamamlar, bazıları ise farklı krizlerde rakip işlevler üstlenebilir.

Türkiye-KKTC güvenlik planlaması sayı karşılaştırmasına indirgenmemelidir. Hava ve deniz farkındalığı, insansız sistemler, elektronik harp, kritik altyapı koruması, siber savunma ve kesintisiz lojistik daha belirleyici hâle gelmektedir. KKTC'nin güvenliği yalnız askerî birliğin varlığıyla değil, enerji, su, haberleşme, sağlık ve ulaştırma sistemlerinin kriz altında çalışabilmesiyle ölçülmelidir. Bütünleşik güvenlik yaklaşımı, askerî caydırıcılıkla sivil dayanıklılığı aynı planda birleştirir.

BİRLEŞİK KRALLIK

Ağrotur ve Dikelya: Ada'nın kalıcı dış askerî altyapısı

Egemen üs, garantörlük ve bölgesel operasyon erişimi aynı aktörde

Harita 5. Üsler, pistler ve başlıca limanlar.

Ağrotur ve Dikelya, 1960 Kuruluş Antlaşmasıyla Birleşik Krallık egemenliğinde kalan iki üs alanıdır. Toplam yaklaşık 255 km² ile Ada'nın yaklaşık %3'ünü kapsar. Ağrotur'daki RAF üssü, Orta Doğu'ya hava erişimi; Dikelya ise doğu kıyısı, iletişim ve kara bağlantıları bakımından stratejik değer taşır.

Birleşik Krallık'ın 2025 Stratejik Savunma İncelemesi, üslerin önemini açıkça teyit etmiştir. Gazze, Lübnan, Suriye ve daha geniş Orta Doğu krizlerinde Ada; uçuş, gözetleme, tahliye, ikmal ve insani operasyonlar için arka üs işlevi görür.

Üslerin varlığı Kıbrıs dosyasının neden yalnız iki toplumlu bir iç mesele olmadığını gösterir. Londra hem garantör hem egemen üs sahibi hem de BM sürecinin katılımcısıdır. Bu üç rol, İngiltere'ye benzersiz erişim sağlarken çıkar çatışması ihtimali de üretir.

Türkiye açısından

İngiliz üsleri Türkiye'ye karşı otomatik mevzilenmiş alanlar değildir; ancak Doğu Akdeniz krizlerinde kullanılan kapasite ve istihbarat akışı yakından izlenmelidir.

Üslerin stratejik sürekliliği

Ağrotur ve Dikelya, Birleşik Krallık'ın egemen toprağı statüsünde bulunmaları nedeniyle sıradan ev sahibi ülke üslerinden farklıdır. Doğu Akdeniz, Levant ve Süveyş çevresine kısa erişim; hava operasyonları, istihbarat, haberleşme, lojistik ve tahliye bakımından kalıcı avantaj sağlar. Bu üsler Kıbrıs dosyasının yalnız iki toplumlu bir uyuşmazlık olmadığını somut biçimde gösterir.

Türkiye açısından İngiliz varlığı otomatik biçimde düşman veya dost olarak sınıflandırılmamalıdır. Londra hem garantör devlettir hem de kendi askerî çıkarlarını koruyan bağımsız aktördür. Üslerin bölgesel operasyonlarda kullanımı, çevresel etkiler, sivil alanlarla ilişkisi ve kriz anındaki rolü sürekli izlenmelidir. Türkiye-KKTC politikası İngiltere ile doğrudan diyalogu korurken Ada'nın geleceğine ilişkin kararların üs çıkarlarına indirgenmesine izin vermemelidir.

TÜRKİYE-KKTC

Caydırıcılıktan bütünsel güvenlik kapasitesine

Askerî görünürlük, teknoloji, sivil savunma ve kritik altyapı koruması

Türkiye-KKTC güvenlik mimarisi, 1960 garanti düzeni, 1974 sonrası fiilî caydırıcılık, Türk Barış Kuvvetleri ve Kıbrıs Türk Güvenlik Kuvvetlerinin kurumsal yapısına dayanır. Türkiye için Ada, yalnız Kıbrıs Türk halkının güvenliği değil; Anadolu'nun güney yaklaşımı, Doğu Akdeniz deniz yolları ve hava sahası bakımından stratejik derinliktir.

Caydırıcılığın sürdürülebilirliği yalnız personel ve platform sayısı ile ölçülemez. Erken ihbar, müşterek komuta, hava savunması, elektronik harp, İHA/SİHA, deniz gözetleme, liman ikmalî, siber güvenlik ve kritik altyapı koruması tek sistem olarak çalışmalıdır.

Türkiye'nin meşru güvenlik ihtiyacı, GKRY'nin ikili savunma anlayışları veya dış aktörlerin siyasi tercihleri karşısında ikincil görülemez. Bununla birlikte güvenlik kapasitesi, KKTC'nin sivil kurumlarını ve ekonomik özerkliğini gölgeleyen bir yapı değil; onların sürdürülebilirliğini koruyan çerçeve olmalıdır.

Kapasite	Öncelik
Hava resmi	Radar, erken ihbar ve ortak veri füzyonu
Deniz resmi	Kıyı radarları, İHA, MEB faaliyet takibi
Kritik altyapı	Su hattı, enerji santrali, liman, veri merkezi
Siber güvenlik	Kamu, enerji, bankacılık ve iletişim ağları
Sivil savunma	Afet, tahliye ve kitlesel kriz planı

Stratejik hedef

KKTC'nin güvenliği tüketen ileri karakol değil; güvenlik, teknoloji ve kriz yönetimi üreten ortak merkez hâline gelmesi.

Caydırıcılığın yeni bileşenleri

Türk Barış Kuvvetleri ve Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı, Kıbrıs Türk halkının fizikî güvenliği için temel omurgadır. Fakat güncel tehdit ortamı klasik kara savunmasının ötesine geçmiştir. Düşük irtifa hava tehditleri, insansız araçlar, deniz altı altyapısına sabotaj, siber saldırı, enerji kesintisi ve bilgi operasyonları aynı krizin parçaları olabilir.

Bu nedenle Türkiye-KKTC güvenlik bütünselleşmesinde ortak harekât resmi, sensör paylaşımı, liman ve havaalanı sürekliliği, kritik tesislerin yedeklenmesi ve sivil savunma eğitimleri öncelik kazanmalıdır. Savunma yatırımları dış politika hedefinden kopuk gösteriş projelerine dönüşmemeli; Ada'nın gerçek coğrafyasına ve tehdit envanterine göre kurulmalıdır. Güçlü caydırıcılık müzakereyi engellemez; karşı tarafın tek yanlı sonuç üretme beklentisini azaltarak daha gerçekçi diplomasi zemini oluşturur.

YUNANİSTAN VE GKRY

Savunma dönüşümü ve dış ortaklarla kapasite birikimi

Parçalı anlaşmaların zaman içinde müşterek sistem üretme ihtimali

GKRY'nin savunma dönüşümü, Yunanistan'la ortak planlama, AB savunma araçları, İsrail ve Fransa ile tedarik ve eğitim, ABD ile stratejik diyalog ve silah erişiminin genişlemesi üzerinden ilerlemektedir. Baf'taki Andreas Papandreu Hava Üssü, Mari deniz üssü ve Limasol-Larnaka limanları bölgesel erişim açısından öne çıkar.

Yunanistan-GKRY ortak savunma anlayışı tarihsel olarak "ortak savunma alanı" söylemine dayanır. Günümüzde bu ilişki NATO, AB ve üçlü ortaklıklarla daha geniş ağlara bağlanmaktadır. GKRY'nin Rus menşeli sistemlerden Batılı sistemlere yönelmesi, birlikte çalışabilirlik ve bakım zincirini değiştirir.

Türkiye açısından tehdit değerlendirmesi, her satın almayı ayrı kriz gibi göstermek yerine toplam kapasiteye bakmalıdır: uzun menzilli hava savunması, gemisavar kabiliyet, insansız sistemler, liman erişimi, müşterek tatbikat ve dış kuvvetlerin hızlı intikali.

Yanlış okuma

Her iş birliğini yekpare Türkiye karşıtı ittifak saymak, aktörler arasındaki çıkar farklarını gizler.

Eksik okuma

Ağların parçalı olmasını önemsiz saymak, zamanla oluşan müşterek kapasiteyi görmezden gelir.

Doğru ölçüm

Platform + üs erişimi + istihbarat + lojistik + karar mekanizması birlikte analiz edilmelidir.

GKRY'nin kapasite birikimi nasıl okunmalı?

GKRY'nin savunma tedariki, eğitim merkezleri, ABD ve Fransa ile kurumsal diyalogları ve İsrail-Yunanistan hattındaki tatbikatları tek başına saldırı hazırlığı olarak sunulamaz. Bununla birlikte bu adımların toplamı, Rum yönetiminin dış ortaklar üzerinden askerî, teknolojik ve diplomatik hareket alanını genişlettiğini gösterir. Silah ambargosu rejimindeki değişiklikler ve liman erişimi bu eğilimin önemli işaretleridir.

Türkiye-KKTC cevabı yalnız karşı tedarik listesi oluşturmamalıdır. Ortaklıkların niyet, kapasite ve kriz anında kullanılabilirlik düzeyi ayrı ayrı incelenmeli; gereksiz tehdit büyütmeden gerçek açıklar kapatılmalıdır. Türkiye'nin bölgesel askerî kapasitesi belirleyici üstünlük sağlarken, KKTC'de kurumsal hazırlık, siber güvenlik ve diplomatik anlatı ihmal edilmemelidir. Denge, görünür güç kadar sistemlerin birlikte çalışabilirliğiyle kurulur.

DIŞ GÜVENLİK ORTAKLARI

ABD, Fransa ve İsrail

Farklı çıkarlar, kesişen kapasite alanları

ABD

2024 Stratejik Diyalog, CYCLOPS güvenlik merkezi, FMS/EDA erişimi ve 2025-26 savunma ticareti düzenlemeleri GKRY'nin Batı güvenlik sistemine entegrasyonunu hızlandırmıştır.

FRANSA

Aralık 2025 stratejik ortaklığı savunma, enerji ve AB araçlarında iş birliğini derinleştirmiştir. Fransız deniz ve hava unsurlarının liman erişimi ayrıca izlenmelidir.

İSRAİL

Enerji sahaları, tatbikatlar, hava savunması ve kriz lojistiği üçlü iş birliğini güçlendirir; fakat İsrail'in Türkiye, Yunanistan ve GKRY ile ilişkileri dosyaya göre değişir.

Bu üç aktörün ortak paydası, Kıbrıs'ın Orta Doğu krizlerine yakın, AB üyesi ve deniz-hava erişimi sunan bir platform olmasıdır. ABD sınır/liman güvenliği ve savunma tedarikini; Fransa Avrupa savunması ve deniz erişimini; İsrail enerji ve yakın bölge güvenliğini öne çıkarır.

Türkiye için temel mesele, bu ilişkilerin varlığı değil, Kıbrıs Türk halkının güvenliği ve Ada'daki denge gözetilmeden tek taraflı kapasite üretmesidir. Ankara'nın itirazı, Rum yönetiminin bütün Ada adına silah ve stratejik düzen kurmasının 1960 ortaklık ruhu ve çözüm çabaları üzerindeki etkisine dayanmalıdır.

Aktör	Öne çıkan araç	Türkiye açısından izlenecek gösterge
ABD	FMS/EDA, CYCLOPS, stratejik diyalog	Teslimatlar ve ortak eğitim sıklığı
Fransa	Savunma ortaklığı, liman erişimi	SOFA/üs kullanım düzeni
İsrail	Tatbikat, hava savunma, enerji	Sistem tedariki ve müşterek senaryo

Üç ortaklığın farklı mantığı

ABD'nin yaklaşımı bölgesel güvenlik, yaptırım uyumu, eğitim ve kriz yönetimi ekseninde gelişmektedir. Fransa, savunma ve Doğu Akdeniz'de siyasî görünürlükle enerji şirketlerinin çıkarlarını birleştiren daha özerk bir çizgi izler. İsrail ise kısa mesafe güvenliği, hava-deniz tatbikatları, enerji sahaları ve acil durum lojistiğine odaklanır. Bu üç ilişki aynı blokun parçaları gibi görünse de amaçları ve taahhüt düzeyleri farklıdır.

Türkiye açısından yapılması gereken, bu ortaklıkları sloganlarla "kuşatma" olarak tanımlamak yerine hangi tesis, teknoloji ve anlaşmanın gerçek kapasite oluşturduğunu ölçmektir. Aynı zamanda Ankara'nın ABD, Fransa ve İsrail'le kendi ikili ilişkileri Kıbrıs sahasındaki gerilimi yönetmek için kullanılabilir. KKTC'nin dışlanması normalleştiren düzenlemelere itiraz edilirken, teknik iş birliği ve kriz azaltma kanalları açık tutulmalıdır.

KRİZ LOJİSTİĞİ

Ada'nın tahliye ve ikmal merkezi rolü

Stratejik değer büyürken hedef olma riski de artıyor

Harita 6. Kıbrıs'ın tahliye, ikmal ve kriz lojistiği merkezi rolü.

Lübnan, Gazze, İsrail, Suriye ve İran eksenli krizler Kıbrıs'ın askerî değerinin yanında sivil tahliye ve insani lojistik rolünü büyötmüştür. Larnaka ve Limasol limanları, havaalanları ve İngiliz üsleri; Avrupa vatandaşlarının tahliyesi, yardım sevkiyatı ve askerî destek için kullanılabilir.

Bu rol GKRY'ye diplomatik görünürlük ve ortaklık getirirken Ada'yı bölgesel çatışmaların hedefi hâline getirme riskini de taşır. 2026'daki bölgesel gerilimler, hava savunması, anti-drone kapasitesi ve kritik tesis güvenliğinin önemini artırmıştır.

KKTC ve Türkiye, kuzeyde bağımsız kriz lojistiği kapasitesi geliştirmelidir: Ercan ve limanların tahliye planı, Geçitkale'nin kullanım seçenekleri, sağlık kapasitesi, sivil savunma, veri yedekleme ve Türkiye'ye kesintisiz deniz-hava köprüsü.

Politika önerisi

Türkiye-KKTC ortak "Doğu Akdeniz Sivil Koridor ve Afet Merkezi" kurulmalı; askerî olmayan tahliye, sağlık ve insani yardım kapasitesi uluslararası ortaklıklara açılmalıdır.

Kriz merkezi olmanın çift yönlü sonucu

Kıbrıs, Lübnan, İsrail-Filistin sahası ve Suriye'ye yakınlığı nedeniyle tahliye, insani yardım, hava köprüsü ve deniz ikmal için doğal bir platformdur. Bu işlev Ada'ya diplomatik değer ve ekonomik hareketlilik kazandırabilir. Fakat aynı zamanda bölgesel çatışmaların askerî ve siyasî risklerini Ada'ya taşır; kullanılan tesislerin hedef hâline gelme ihtimalini artırır.

Türkiye ve KKTC, kriz lojistiğinde yalnız gözlemci kalmamalıdır. Ercan, Gazimağusa ve Girne'nin kapasitesi, Mersin ve Antalya bağlantılarıyla birlikte sivil tahliye ve afet planlarına dâhil edilmelidir. Sağlık, geçici barınma, yakıt, liman güvenliği ve konsolosluk koordinasyonu önceden planlanırsa KKTC insani kapasite üreten aktör olarak görünürlük kazanabilir. Ancak herhangi bir dış askerî operasyonun parçası olma ile insani yardım işlevi arasındaki hukukî çizgi açık tutulmalıdır.

IV. ENERJİ VE BAĞLANTISALLIK

Saha, pazar ve güzergâh denklemi

Gazın siyasi değeri, ticari uygulanabilirlikten bağımsız değildir

Harita 7. Doğu Akdeniz gaz sahaları ve başlıca güzergâh seçenekleri.

Doğu Akdeniz gazı, keşif miktarından daha büyük bir siyasî anlam taşımıştır. Ancak bir sahanın bulunması ile ticari üretim, ihracat ve devlet geliri arasında uzun bir zincir vardır: rezerv doğrulama, geliştirme planı, yatırım kararı, finansman, boru hattı veya LNG erişimi, fiyat ve güvenlik.

2026 itibarıyla GKRY'nin iki gelişmiş ana projesi Aphrodite ve Cronos'tur. Her ikisi için de Mısır altyapısı en somut ihracat seçeneği hâline gelmiştir. Bu durum, Ada'nın tek başına enerji merkezi olmasından çok, Mısır'ın işleme ve LNG kapasitesine bağlanan uydu üretici rolünü öne çıkarır.

Türkiye seçeneği

Coğrafi olarak kısa ve büyük pazara bağlı Türkiye güzergâhı ekonomik avantaj taşıyabilir; ancak siyasî tanıma, deniz yetki alanları ve Kıbrıs Türklerinin ortak hakları çözülmeden uygulanması zordur.

Kaynak varlığı neden tek başına yeterli değil?

Doğu Akdeniz doğal gazı, keşif duyurusundan gelir üretimine geçerken finansman, kuyu geliştirme, boru hattı, sıvılaştırma, alım anlaşması ve güvenlik zincirine ihtiyaç duyar. Küçük ve orta ölçekli sahalar, mevcut Mısır LNG altyapısına bağlandığında daha hızlı ticarileşebilir; ancak fiyatlar, kapasite ve siyasî risk yatırım kararını değiştirebilir.

Kıbrıs çevresindeki enerji tartışması bu yüzden yalnız "kimin gazı?" sorusuna indirgenmemelidir. Hangi pazarın daha yakın olduğu, hangi şirketin sermaye ayırdığı, deniz yetki alanı uyumsuzluğunun sigorta maliyetine etkisi ve üretimin ne zaman başlayacağı belirleyicidir. Türkiye-KKTC açısından ortak kaynak hakkını savunmakla birlikte, Türkiye pazarının ve mevcut boru hattı ağının ekonomik avantajını teknik tekliflere dönüştürmek önem taşır.

HİDROKARBON SAHALARI

Aphrodite ve Cronos: kaynak var, gelir için yatırım zinciri gerekli

Rezerv, üretim ve pazar birbirinden ayrılmalıdır

Saha	Blok / İşletmecisi	En iyi tahmin	Geliştirme yönü
Aphrodite	Blok 12 / Chevron-NewMed-BG	6.0 Tcf gaz yerinde	Denizaltı üretim, Mısır'a boru; iç pazar/LNG
Cronos	Blok 6 / Eni-TotalEnergies	3.1 Tcf gaz yerinde	Zohr altyapısı ve Damietta LNG bağlantısı
Zeus	Blok 6 / Eni-TotalEnergies	Ek potansiyel	Cronos kümesi içinde değerlendirme
Glaucus	Blok 10 / ExxonMobil-QatarEnergy	Değerlendirme sürüyor	Appraisal ve ticari model
Elektra/Pegasus	Blok 5/10	Arama-değerlendirme	Yeni kaynak ihtimali

6.0 Tcf

Aphrodite gaz yerinde

3.1 Tcf

Cronos gaz yerinde

≈3 MTPA

Cronos LNG hedefi

Cronos için 2026'da işletme lisansının verilmesi ve Eni'nin Mısır'daki Zohr-Damietta altyapısını kullanacak hızlı geliştirme modeli, mevcut tesislerden yararlanmanın sermaye maliyetini düşürdüğünü gösterir. Aphrodite için de Chevron ve ortaklarla Mısır yönlü plan öne çıkmaktadır.

Rezerv rakamları "kesin üretilebilir rezerv" değil, saha değerlendirmelerine dayanan gaz-yerinde tahminleridir. Teknik geri kazanım, üretim profili ve yatırım kararı ekonomik değeri belirler.

Türkiye-KKTC hakkı

Türk tarafı, Ada çevresindeki doğal kaynaklarda Kıbrıs Türk halkının eşit hakkı olduğunu ve tek taraflı ruhsatlandırmanın paylaşım sorununu çözmediğini savunur.

Ortak komite seçeneği

Gelirlerin geleceğe dönük paylaşımı, ortak veri ve gelir fonu; nihai çözümden önce gerilimi azaltabilecek modellerdir.

Aphrodite-Cronos karşılaştırmasının sonucu

Aphrodite daha eski keşif olmasına rağmen geliştirme planları ve ihracat güzergâhı konusunda uzun müzakere yaşamıştır. Cronos ise Mısır'ın Zohr altyapısı ve Damietta LNG terminaliyle bağlantı fikri sayesinde daha somut bir geliştirme modeli sunmaktadır. Bu durum, rezerv büyüklüğünden çok mevcut altyapıya erişimin yatırım hızını belirlediğini gösterir.

Türkiye-KKTC bakımından iki ders vardır. Birincisi, enerji sahaları siyasî sembol olmaktan çıkarılıp ortak gelir ve iş birliği mekanizmalarına bağlanmadıkça uyuşmazlığı derinleştirebilir. İkincisi, Türkiye'nin geniş iç pazarı ve boru hattı altyapısı ekonomik seçenek olmaya devam eder; fakat bu avantaj diplomatik ve ticarî güvenceye dönüştürülmelidir. Kıbrıs Türk halkının kaynaklar üzerindeki eşit hakkı, üretim başladıktan sonra konuşulacak ikincil mesele değil, geliştirme planının başlangıç unsuru olmalıdır.

GAZ GÜZERGAHLARI

En kısa hat her zaman en uygulanabilir hat değildir

Mısır mevcut altyapıyla önde; Türkiye siyasi çözümle en güçlü pazar seçeneği

Güzergâh	Avantaj	Temel engel	Olgunluk
Mısır LNG	Mevcut Zohr, Idku/Damietta tesisleri; hızlı bağlantı	Mısır altyapısı ve fiyat koşullarına bağımlılık	Yüksek
Türkiye boru hattı	Kısa mesafe, büyük pazar, Avrupa iletim ağı	Kıbrıs statüsü, deniz yetki alanı ve siyasi ilişki	Orta-düşük
EastMed boru hattı	Siyasi çeşitlendirme ve AB bağlantısı	Uzunluk, derin deniz, yüksek maliyet, finansman	Düşük
Yüzer LNG / FLNG	Güzergâh esnekliği	Yüksek sermaye ve ölçek ihtiyacı	Orta-düşük
Elektriğe dönüştürme	Ada şebekesi ve kabloyla ihracat	Kablo gecikmesi, üretim altyapısı	Orta

Güzergâh seçimi yalnız mesafe hesabı değildir. Satış sözleşmesi, siyasi risk primi, deniz dibi jeolojisi, çevre izinleri, sigorta, güvenlik ve varış pazarındaki fiyat birlikte belirleyicidir. 2025-2026 Mısır anlaşmaları bu nedenle en somut yoldur: yeni ve uzun boru hattı yerine mevcut işleme ve LNG tesislerini kullanır.

EastMed siyasi sembol değerini korusa da teknik ve finansal sınırları yüksektir. Türkiye güzergâhı coğrafi üstünlük taşır, fakat Rum yönetiminin tek başına karar vermesi ve Kıbrıs Türk halkının haklarının güvence altına alınmaması hâlinde kalıcı çözüm üretmez.

Türkiye'nin öneri paketi

Kıbrıs Türk gelir payı + ortak enerji komitesi + Türkiye üzerinden pazar erişimi + AB teminatlı gelir fonu. Bu paket ekonomik rasyonaliteyi siyasi eşitlikle birleştirebilir.

Güzergâh seçiminde beş filtre

Bir enerji hattı değerlendirilirken mesafe, deniz derinliği, yatırım maliyeti, siyasî güvence ve pazar talebi birlikte ölçülmelidir. Teknik olarak mümkün bir hat, finansman bulamadığında veya uzun vadeli alıcı sözleşmesi oluşmadığında uygulanabilir değildir. Aynı şekilde siyasî olarak desteklenen bir proje, ticari hacmi yetersizse sembolik kalabilir.

Türkiye güzergâhı mesafe ve pazar bakımından güçlüdür; Mısır LNG seçeneği mevcut tesislere erişim sunar; EastMed tasarımı Avrupa'ya doğrudan bağlantı fikrini taşır fakat maliyet ve teknik zorluklarla karşılaşır. Türkiye-KKTC politikası en uygun seçeneğin dışlanmasını engelleyecek hukukî ve ekonomik teklifler üretmelidir. Enerji iş birliği kapsamlı çözümün ödülü olarak ertelenmek yerine, gelir paylaşımı ve güven artırıcı denetim mekanizmalarıyla çözümü teşvik eden araç hâline getirilebilir.

ELEKTRİK BAĞLANTISI

Great Sea Interconnector: stratejik değer, uygulama riski

Enerji izolasyonunu sonlandırma hedefi; finansman ve hukuk düğümü

Harita 8. Elektrik ve veri bağlantılarının şematik güzergâhı.

Great Sea Interconnector, ilk aşamada Yunanistan-Girit-Kıbrıs arasında çift yönlü denizaltı elektrik bağlantısı kurmayı, daha sonra İsrail'e uzanmayı hedeflemektedir. AB projeyi enerji izolasyonunu sonlandıracak stratejik altyapı olarak desteklemekte ve 658 milyon avroluk hibe tahsis etmiştir.

Buna rağmen 2026 AB ülke raporu projenin gecikmeler ve uygulama belirsizlikleriyle karşı karşıya olduğunu kaydetmektedir. Deniz derinliği, kablo maliyeti, düzenleyici gelir paylaşımı, Türkiye'nin deniz yetki alanı itirazları ve siyasi risk projenin uygulanabilirliğini etkiler.

Kablo yalnız elektrik taşımayacaktır: Ada'nın yenilenebilir kapasitesini, depolama ihtiyacını, enerji fiyatlarını ve kriz dayanıklılığını yeniden düzenleyecektir. KKTC'nin dışarıda kaldığı bir elektrik mimarisi, Ada içindeki ekonomik asimetriyi artırabilir.

Türkiye-KKTC cevabı

Türkiye-KKTC denizaltı elektrik bağlantısının teknik, finansal ve çevresel fizibilitesi hızlandırılmalı; iki sistem arasında yedeklilik ve yenilenebilir enerji entegrasyonu planlanmalıdır.

Elektrik bağlantısında strateji ve maliyet

Great Sea Interconnector, Kıbrıs'ın elektrik adası olmaktan çıkması ve Avrupa şebekesine bağlanması açısından yüksek stratejik değer taşır. Ancak deniz derinliği, kablo maliyeti, düzenleyici gelir modeli, gecikmeler ve bölgesel gerilim projeyi zorlaştırmaktadır. AB hibesi siyasî desteği gösterse de toplam finansman ve uygulama takvimi ayrı konulardır.

Türkiye ve KKTC açısından proje iki nedenle izlenmelidir. Birincisi, kablo güzergâhının deniz yetki alanı tartışmalarıyla kesişmesidir. İkincisi, güneyin enerji güvenliğinin kuzeyden bağımsız biçimde Avrupa'ya bağlanması Ada içindeki altyapı asimetrisini artırabilir. Türkiye-KKTC elektrik bağlantısının teknik fizibilitesi, yenilenebilir üretim, depolama ve şebeke modernizasyonuyla birlikte ele alınmalı; proje yalnız siyasî karşılık olarak değil güvenilir ve maliyet etkin sistem olarak tasarlanmalıdır.

SU VE ELEKTRİK

Fizikî bütünleşmenin en somut örneği

75 milyon m³ su kapasitesinden enerji ve tarımsal üretim ağına

2015'te devreye alınan Türkiye-KKTC Su Temin Projesi, deniz altından askılı boru sistemiyle yılda 75 milyon m³'e kadar su taşıma kapasitesine sahiptir. Proje, tanınma sorununun fizikî altyapı entegrasyonuna engel olmadığını gösteren benzersiz örnektir.

KKTC kalkınma belgelerine göre yıllık su ihtiyacının büyük bölümü Türkiye'den karşılanmakta; dağıtım şebekesi, depolama, sulama ve atık su altyapısının geliştirilmesi sürmektedir. Suyun varlığı tek başına tarımsal dönüşüm sağlamaz: ürün deseni, fiyatlandırma, kaçak-kayıp, enerji maliyeti ve kooperatif yapısı belirleyicidir.

Elektrik kablosu, su hattının stratejik mantığını tamamlayabilir. Ada içindeki izole üretim sistemleri yüksek maliyet, yakıt bağımlılığı ve arz riski taşır. Türkiye bağlantısı, uygun düzenleme ve yenilenebilir yatırımla fiyat ve güvenlik avantajı yaratabilir.

Bütünleşik hedef

Su + elektrik + fiber + lojistik: KKTC'nin Türkiye'ye bağımlılığını yalnız tüketim ilişkisi olarak değil, ortak üretim ve yedekli altyapı ağı olarak yeniden tasarlamak.

Su projesinden çıkarılan stratejik ders

Türkiye'den KKTC'ye deniz altından su taşınması, siyasî irade, mühendislik ve uzun vadeli işletmenin birleştiği somut bir bütünleşme örneğidir. Yıllık tasarım kapasitesi içme-kullanma suyu kadar tarımsal üretim için de önemlidir. Bununla birlikte suyun Ada'ya ulaşması tek başına verimlilik sağlamaz; dağıtım kayıpları, tarife, depolama, tarım deseni ve yerel yönetim kapasitesi sonucu belirler.

Aynı yaklaşım elektrik için de geçerlidir. Kablo yatırımı kurulsun bile şebeke kayıpları, üretim planı, yedek kapasite ve fiyatlandırma çözülmeden beklenen fayda oluşmaz. Türkiye-KKTC fizikî bütünleşmesi bağımlılık söylemiyle küçümsenmemeli; karşılıklı sorumluluk ve verimlilik standartlarıyla kurumsallaştırılmalıdır. Su, enerji ve gıda güvenliğini tek plan altında toplamak KKTC'nin iklim değişikliğine dayanıklılığını artıracaktır.

DİJİTAL BAĞLANTISALLIK

Fiber, veri ve siber egemenlik

Görünmeyen altyapı, Ada'nın yeni stratejik değer katmanı

Denizaltı fiber kabloları, veri merkezleri, bulut hizmetleri ve siber güvenlik, Kıbrıs'ın stratejik değerinde gaz kadar önemli yeni katmandır. Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Afrika arasındaki veri trafiği için Ada doğal ara düğümdür. Ancak fizikî kablo rotası, iniş istasyonları, enerji güvenliği ve düzenleyici tanınma dijital kapasitenin kime hizmet edeceğini belirler.

GKRY'nin AB ve bölgesel kablo projelerine katılımı, finansman ve standart avantajı sağlar. KKTC ise uluslararası tanınmama, doğrudan kablo ve lisans sınırlamaları nedeniyle Türkiye üzerinden bağlantıya dayanır. Bu durum maliyet yaratırken Türkiye'nin veri egemenliği ve bölgesel bulut kapasitesi için ortak yatırım fırsatı da sunar.

Kritik kabloların sabotaj, deprem, çapa hasarı veya siber saldırıyla kesilmesi; bankacılık, hava trafiği, sağlık, savunma ve kamu hizmetlerini aynı anda etkileyebilir. Bu nedenle kablo haritası, askerî güvenlik belgesi kadar önemlidir.

Önerilen projeler

Girne-Mersin ve Gazimağusa-Hatay yedekli fiber hatları; KKTC'de bölgesel veri merkezi; kamu bulutu; deniz kablosu izleme; ortak siber olay müdahale merkezi.

Risk göstergeleri

Tek hat bağımlılığı, iniş istasyonu güvenliği, enerji kesintisi, veri mevzuatı, dış sağlayıcı yoğunlaşması ve siber personel açığı.

Dijital bağlantı neden egemenlik meselesidir?

Deniz altı fiber kabloları, veri merkezleri, bulut hizmetleri ve mobil şebekeler ekonomik büyümenin görünmeyen altyapısıdır. Kıbrıs'ın Avrupa, Levant ve Türkiye arasındaki konumu veri geçişi için fırsat sunar; ancak tek güzergâha bağımlılık, kablo hasarı, dış hizmet sağlayıcılara aşırı bağımlılık ve siber saldırı önemli risklerdir.

KKTC'nin dijital stratejisi yalnız daha hızlı internet hedeflememelidir. Yedekli Türkiye bağlantısı, kamu verilerinin sınıflandırılması, yerel veri merkezi

kapasitesi, üniversitelerle siber güvenlik eğitimi ve kritik kurumlar için iş sürekliliği planları birlikte geliştirilmelidir. Dijital tanınma engelleri, uluslararası alan adı, ödeme ve platform hizmetlerinde sorun yaratabilir; bu nedenle Türkiye üzerinden güvenli entegrasyon ile yerel kurumsal yetkinlik dengelenmelidir. Veri akışını kontrol edemeyen bir ekonomi, fizikî sınırlarını korusa da stratejik özerklik üretemez.

V. DENİZ HUKUKU

Hak kazanma ile sınır çizme aynı soru değildir

Eşit uzaklık, hakkaniyet ve ilgili kıyılar

Deniz hukukunda en sık yapılan hata, bir kıyının deniz alanına hak kazanması ile karşı kıyılar arasında sınırın nasıl çizileceğini aynı soru saymaktır. MEB ve kıta sahanlığı hakları kıyından doğar; sınırlandırma ise ilgili kıyılar, coğrafi özellikler, adaların konumu ve hakkaniyet ilkeleri birlikte değerlendirilerek yapılır.

Eşit uzaklık başlangıç yöntemi olabilir; otomatik nihai sonuç değildir. Özellikle yarı kapalı denizlerde ve anakara kıyılarının karşısındaki adalarda, orantısız sonuçların düzeltilmesi uluslararası yargı uygulamasında yer alır. Türkiye, Doğu Akdeniz'de uzun anakara kıyısının kapatılmasına itiraz eder.

Kıbrıs dosyasına özgü ikinci sorun, Ada'yı kimin temsil ettiği ve doğal kaynak haklarının iki halk arasında nasıl paylaşılacağıdır. Rum yönetiminin uluslararası tanınması şirketlerle sözleşme yapma kapasitesi sağlar; fakat Kıbrıs Türk halkının ortak hak talebini siyaseten ortadan kaldırmaz.

Aşama	Hukukî soru
1. Hak kazanma	Hangi kıyı hangi deniz alanına hak doğurur?
2. Geçici hat	Eşit uzaklık veya uygun başlangıç çizgisi nedir?
3. İlgili koşullar	Adalar, kıyı uzunluğu, kesilmeme, coğrafya
4. Orantılılık testi	Sonuç açık orantısızlık üretiyor mu?
5. Siyasi/teknik uygulama	Koordinat, ruhsat, ortak geliştirme, tahkim

Ana ilke

Harita çizmek hukuk üretmez; koordinatın hukukî gücü anlaşma, karşılıklı tanıma veya bağlayıcı karar ile oluşur.

Deniz hukukunda üç ayrı soru

Bir devletin kıta sahanlığına veya münhasır ekonomik bölgeye hak kazanması, bu alanın karşı kıyılarla nasıl sınırlandırılacağı ve alandaki kaynağın hangi yöntemle işletileceği ayrı hukukî sorulardır. Ada olmak otomatik olarak her koşulda tam etki almak anlamına gelmediği gibi, adaların hiçbir hak üretmediği sonucu da doğurmaz. Hakkaniyet, kıyı uzunluğu, coğrafi kapanma ve ilgili koşullar sınırlandırmada önem taşır.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz tezi uzun anakara kıyısının dışlanamayacağına dayanır. KKTC ise Kıbrıs Türk halkının Ada'nın ortak sahibi olarak doğal kaynaklarda eşit hak taşıdığını savunur. Bu iki hat birbirini tamamlar fakat aynı hukukî iddia değildir. Diplomatik anlatıda kavramların karıştırılmaması, koordinatların ve anlaşmaların açık biçimde sunulması Türkiye-KKTC tezinin inandırıcılığını artırır.

TÜRKİYE-KKTC DENİZ TEZİ

Hakkaniyet, anakara kıyısı ve ortak kaynak hakkı

Mavi Vatan'ın hukukî, ekonomik ve diplomatik bileşenleri

Türkiye'nin Doğu Akdeniz yaklaşımı üç ana temele dayanır: uzun Anadolu kıyısının hakkaniyete uygun deniz alanı üretmesi; adaların otomatik olarak anakara ile aynı etkiyi almaması; Kıbrıs Türk halkının Ada çevresindeki kaynaklarda eşit ve ortak hak sahibi olması.

Türkiye ile KKTC 2011'de kıta sahanlığı sınırlandırma anlaşması imzalamış, KKTC Türkiye Petrollerine ruhsatlar vermiştir. Türkiye ayrıca 2019'da Libya ile deniz yetki alanları mutabakatı imzalayarak Doğu Akdeniz'de kendi kıta sahanlığı tezini koordinatlandırmıştır.

Mavi Vatan, yalnız askerî doktrin veya slogan olarak kaldığında dışarıda kolayca güvenlikleştirilir. Dayanıklı strateji; hidro-grafik ölçüm, hukuk yayını, enerji şirketleri, balıkçılık, deniz çevresi, kablo ve liman yatırımı, diplomatik anlaşma ve kriz yönetimini birlikte gerektirir.

Kıbrıs Türk ortaklığı

Türk tarafının doğal kaynak önerileri, gelirlerin iki halk için güvence altına alınması ve ortak komite kurulması üzerine geliştirilmelidir.

Diplomatik ihtiyaç

Türkiye'nin tezleri yalnız kendi haritalarıyla değil, üçüncü ülkelerle iş birliği, ortak geliştirme ve ekonomik fayda paketleriyle desteklenmelidir.

Kırmızı çizgi

Anadolu kıyısını Antalya Körfezi'ne hapseden veya Kıbrıs Türklerini kaynak kararından dışlayan düzen kabul edilemez.

Türkiye-KKTC tezinin güçlendirilmesi

Türkiye'nin kıta sahanlığı yaklaşımı, Anadolu kıyılarının küçük adalar zinciriyle açık denizden tamamen kesilemeyeceği görüşüne dayanır. KKTC'nin 2011 anlaşması ve verdiği ruhsatlar ise Kıbrıs Türk halkının ortak kaynak hakkını kurumsallaştırmayı hedefler. Bu tezlerin güçlü yanı coğrafi gerçeklik ve ortaklık ilkesidir; zayıf yanı ise sınırlı uluslararası tanınma ve karşı taraftaki yerleşik hukukî anlatıdır.

Bu nedenle strateji yalnız sahaya gemi göndermekle sınırlı kalmamalıdır. Çok dilli hukuk dosyaları, teknik haritalar, ekonomik iş birliği teklifleri, ortak geliştirme alanı modelleri ve gelirlerin iki toplum adına emanette tutulması gibi seçenekler hazırlanmalıdır. Türkiye'nin deniz yetki alanı savunusu ile Kıbrıs Türklerinin hakları aynı cümlede fakat doğru hukukî ayırımla anlatıldığında dış kamuoyunda daha güçlü karşılık bulabilir.

RUHSAT VE ŞİRKETLER

GKRY'nin enerji diplomasisi

Uluslararası şirketler kapasite sağlar; uyuşmazlığın hukukî çözümünü üretmez

GKRY, Mısır, Lübnan ve İsrail'le imzaladığı sınırlandırma düzenlemeleri ve AB üyesi devlet statüsü üzerinden güneyde ruhsatlandırma sistemi kurmuştur. Eni, TotalEnergies, ExxonMobil, QatarEnergy, Chevron, NewMed ve BG gibi şirketler bu sistemde faaliyet göstermektedir.

Uluslararası şirket varlığı, ruhsatların ticari ve siyasî dayanıklılığını artırır; fakat Türkiye ve KKTC'nin hukukî itirazlarını ortadan kaldırmaz. Şirketler devletler arası uyuşmazlığın hakemi değildir; risk, sigorta, sözleşme ve devlet desteği temelinde hareket eder.

Türkiye'nin etkili cevabı yalnız sondaj gemisi veya donanma refakati değildir. Şirketlerle risk iletişimi, kendi ruhsat sahalarında keşif, uluslararası hukuk çalışması, ortak geliştirme önerileri ve alternatif pazar paketleri aynı anda yürütülmelidir.

Blok/Saha	Şirket yapısı
5 ve 10	ExxonMobil %60 - QatarEnergy %40
6	Eni %50 - TotalEnergies %50
7	TotalEnergies %50 - Eni %50
8	Eni %60 - TotalEnergies %40
11	TotalEnergies %50 - Eni %50
Aphrodite	Chevron %35 - BG %35 - NewMed %30

Analitik sonuç

Enerji diplomasisi şirket, devlet, hukuk ve pazarın birleştiği alandır. Türkiye'nin güçlü pazarı ve altyapısı, siyasî çözüm paketiyle önemli pazarlık değeri yaratır.

Enerji lisanslarının diplomatik işlevi

GKRY'nin Mısır, İsrail ve Lübnan'la yaptığı düzenlemeler, uluslararası enerji şirketlerine verdiği ruhsatlar ve AB desteği yalnız hidrokarbon arama faaliyeti değildir. Bu ağ, Rum yönetiminin bütün Ada adına hareket ettiği iddiasını fiilî sözleşmelerle pekiştirmesine hizmet eder. Şirketlerin varlığı aynı zamanda ilgili ülkelerin siyasî ilgisini Ada'ya bağlar.

Türkiye-KKTC cevabı sadece ruhsatlara itiraz bildirmekten daha kapsamlı olmalıdır. TPAO faaliyetlerinin teknik devamlılığı, Kıbrıs Türkleri adına gelir paylaşımı modeli, Türkiye pazarının avantajı ve bölgesel şirketlerle ortaklık seçenekleri birlikte geliştirilmelidir. Rum tarafının anlaşmalarını yok saymak gerçekçi değildir; fakat bu sözleşmelerin Kıbrıs Türk halkının haklarını ortadan kaldırmadığı açık ve sürekli biçimde savunulmalıdır. Enerji diplomasisi, hukuk ile şirket ekonomisinin birleştiği alandır.

MAVİ VATAN

Askerî görünürlükten çok boyutlu kapasiteye

Hukuk, bilim, ekonomi, altyapı ve diplomasi aynı stratejinin parçalarıdır

HUKUK

Koordinat, antlaşma, içtihat, tahkim ve bilimsel yayın.

DENİZ GÜCÜ

Gözetleme, refakat, denizaltı, hava savunma ve lojistik.

ENERJİ

Sondaj, sismik, servis filosu, finansman ve pazar.

BİLİM

Hidrografi, jeoloji, çevre, iklim ve balıkçılık verisi.

EKONOMİ

Liman, tersane, sigorta, kablo, turizm ve mavi ekonomi.

DİPLOMASİ

Ortak geliştirme, üçüncü ülke anlaşmaları ve kriz azaltma.

Mavi Vatan'ın başarısı, bu altı kapasitenin aynı stratejik hedefe bağlanmasına bağlıdır. Sadece askerî varlık hukukî meşruiyet ve ekonomik değer üretmez; yalnız hukukî tez de sahada faaliyet ve yatırım olmadan etkisiz kalabilir.

KKTC bu mimarinin pasif yararlanıcısı değil ortak üretim alanı olmalıdır. Deniz bilimleri enstitüsü, kıyı radarları, denizcilik eğitimi, balıkçılık yönetimi, liman ve tersane kapasitesi, enerji servis şirketleri ve veri merkezleri KKTC'nin kurucu rolünü büyütür.

Ölçülebilir hedef

2030'a kadar Türkiye-KKTC müşterek deniz veri merkezi, iki yeni araştırma programı, yedekli fiber bağlantı, liman modernizasyonu ve ortak enerji/çevre izleme sistemi.

Mavi Vatan'ın Kıbrıs boyutu

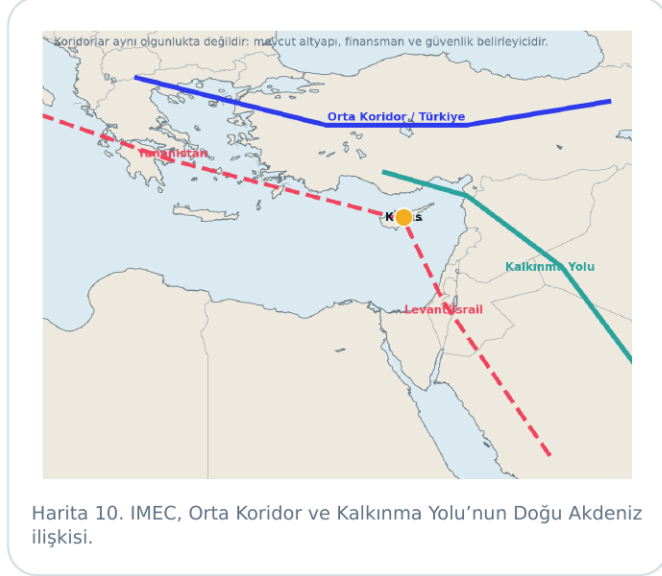
Kıbrıs, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki deniz ulaşımı, enerji güvenliği ve güney yaklaşımı bakımından merkezî konumdadır. Ancak stratejik değer yalnız askerî platformların görünülüğüyle ölçülemez. Liman kapasitesi, deniz gözetleme ağı, arama-kurtarma, çevre müdahalesi, ticari filo hizmetleri ve deniz bilimleri aynı denizcilik kapasitesinin parçalarıdır.

Türkiye-KKTC eksen, Gazimağusa ve diğer limanları güvenlik ihtiyacının yanında ticaret, bakım-onarım ve araştırma faaliyetleri için geliştirmelidir. Deniz yetki alanı tezi ancak sahada güvenli seyrüsefer, çevre koruması ve ekonomik faaliyet üretebildiği ölçüde kalıcı güç kazanır. Askerî caydırıcılık gereklidir; fakat uluslararası meşruiyet ve bölgesel fayda üreten sivil denizcilik kapasitesiyle desteklenmelidir.

KORİDOR REKABETİ

Kıbrıs ana hat mı, destek düğümü mü?

IMEC, Orta Koridor ve Kalkınma Yolu farklı olgunluk düzeylerinde

Kıbrıs, küresel koridorların ana kara güzergâhında her zaman zorunlu geçiş değildir; fakat liman, enerji, kablo, bakım, finans ve kriz lojistiğiyle destek düğümü olabilir. Bu nedenle “koridor Kıbrıs’tan geçiyor mu?” sorusundan çok, “Kıbrıs hangi hizmeti ve güvenliği sağlıyor?” sorusu önemlidir.

IMEC, Hindistan-Körfez-İsrail-Avrupa bağlantısı için siyasi bir tasarımdır; Gazze savaşı, finansman ve standart uyumu uygulamayı zorlaştırmıştır. Türkiye merkezli Orta Koridor ve Irak üzerinden Kalkınma Yolu daha fazla mevcut altyapıya dayanır. Bu hatlar birbirini bütünüyle dışlamak zorunda değildir.

GKRY ve Yunanistan, Kıbrıs’ı IMEC ve enerji kablolarına bağlayarak Türkiye’yi dışlayan bir deniz ağı tasarlamak isteyebilir. Türkiye-KKTC cevabı, daha ucuz ve hızlı alternatif bağlantılar sunmak ve Ada’yı Türkiye’nin geniş lojistik sistemine entegre etmektir.

Koridorlarda düğüm olmanın şartı

Kıbrıs coğrafi olarak Süveyş-Levant-Anadolu üçgeninde yer alsa da büyük kara koridorlarının doğal ana hattı değildir. Ada’nın değeri, ana güzergâhlara liman, enerji, veri, bakım, güvenlik ve kriz lojistiği sağlayan destek düğümü olabilmesidir. Bu rol, yalnız haritadaki konumla değil düzenli hatlar, gümrük verimliliği ve güvenilir hizmetlerle kazanılır.

Türkiye-KKTC için en uygulanabilir yaklaşım, Kıbrıs’ı Orta Koridor ve Türkiye liman sistemiyle bütünleştiren deniz-kara bağlantıları geliştirmektir. Mersin, Taşucu ve İskenderun ile düzenli yük ve yolcu hatları; dijital gümrük, soğuk zincir ve transit depolama yatırımları Ada’nın değerini artırabilir. IMEC veya başka projeleri yalnız rakip olarak görmek yerine, hangi hizmetlerin KKTC üzerinden sunulabileceği hesaplanmalıdır.

LİMANLAR VE LOJİSTİK

Tanınma maliyetini altyapı ve verimlilikle azaltmak

Gazimağusa, Girne, Kalecik ve Ercan için tamamlayıcı işlevler

Limasol ve Larnaka, uluslararası ticaret, enerji servisleri, yolcu trafiği ve kriz lojistiğinde GKRY'nin ana kapılarıdır. Gazimağusa ve Girne ise KKTC'nin Türkiye bağlantısında temel rol oynar; fakat tanınmama ve doğrudan sefer sınırlamaları uluslararası ağlara erişimi daraltır.

Gazimağusa Limanı'nın modernizasyonu, yalnız yük kapasitesi meselesi değildir. Gümrük dijitalleşmesi, soğuk zincir, konteyner, Ro-Ro, serbest bölge, deniz güvenliği ve çevresel standartlarla birlikte ele alınmalıdır. Girne yolcu ve turizm, Kalecik enerji ve sanayi, Ercan ise hava lojistiği açısından tamamlayıcıdır.

Limanların askerî kullanımı ile sivil ticaret arasında şeffaf ve dayanıklı yönetim gerekir. Dış aktörlerin GKRY limanlarına erişimi artarken, Türkiye-KKTC liman ağının kriz anında ikmal ve tahliye kapasitesi ayrı planlanmalıdır.

Düğüm	Ana işlev	Öncelikli yatırım
Gazimağusa	Yük, konteyner, Ro-Ro	Derinlik, vinç, gümrük, serbest bölge
Girne	Yolcu, turizm, Ro-Ro	Terminal, şehir trafiği, güvenlik
Kalecik	Enerji/akaryakıt	Depolama güvenliği, çevre
Ercan	Hava yolcu ve kargo	Kargo terminali, soğuk zincir
Limasol/Larnaka	Uluslararası ağ ve kriz lojistiği	GKRY'nin dış ortaklık kapasitesi

Politika hedefi

Gazimağusa'yı Türkiye'nin Mersin-İskenderun liman ağına entegre "Doğu Akdeniz üretim ve lojistik kapısı"na dönüştürmek.

Tanınmama koşullarında kalkınma

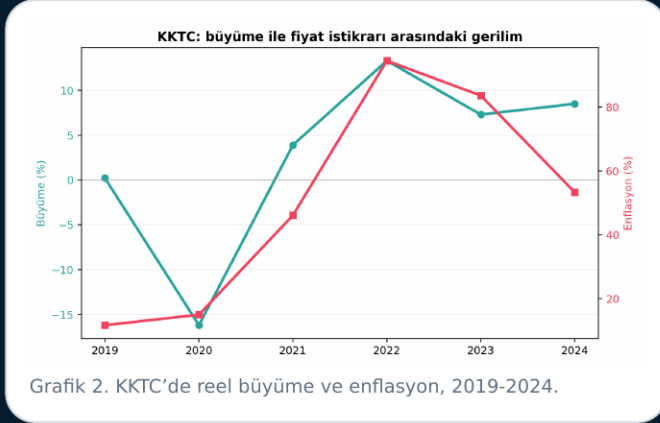
Uluslararası tanınma eksikliği doğrudan uçuş, finansman, sigorta, marka tescili ve ticaret belgelerinde ilave maliyet üretir. Bu maliyetlerin tamamı kısa vadede diplomasıyla kaldırılamaz. Buna karşılık liman verimliliği, dijital kamu hizmeti, ürün standardı, hızlı izin sistemi ve hukuk güvenliği gibi alanlar yerel politikayla iyileştirilebilir.

KKTC'nin stratejisi "tanınmadan hiçbir şey yapılamaz" ile "tanınma önemsizdir" uçları arasında kurulmalıdır. Türkiye pazarı ve altyapısı ölçek avantajı sağlar; fakat özel sektörün rekabetçiliği, ihracat niteliği ve mali disiplin yerel sorumluluktur. Tanınma mücadelesi sürerken ekonomi yüksek katma değerli hizmetler, niş tarım, sağlık, yazılım, eğitim ve turizmde belirli alanlara odaklanmalıdır. Ekonomik başarı tek başına tanınma getirmez, ancak siyasî tezin sürdürülebilirliğini güçlendirir.

VI. EKONOMİ VE TOPLUM

Büyüme ile fiyat istikrarı arasındaki gerilim

KKTC ekonomisi canlı; dış bağımlılık ve enflasyon yapısal

KKTC ekonomisi pandemi sonrası güçlü reel büyüme göstermiş; 2022'de %13,3, 2023'te %7,3 ve 2024'te %8,5 büyümüştür. Buna karşılık enflasyon 2022'de %94,5, 2023'te %83,6 ve 2024'te %53,3 düzeyinde kalmıştır. Hızlı nominal genişleme, satın alma gücü ve yatırım maliyeti sorununu çözmemektedir.

2024 cari GSYİH'sı 231,984 milyar TL; kişi başına gelir 17.498 ABD doları olarak açıklanmıştır. İstihdam oranı %50,5, işsizlik %4,9'dur. Bu göstergeler canlı bir hizmet ekonomisi ortaya koyarken, ithalat bağımlılığı ve TL kaynaklı fiyat geçişkenliği yapısal risk üretmektedir.

Ana ekonomik sorun

Büyüme var; fiyat istikrarı, verimlilik ve dış denge zayıf. Sürdürülebilirlik, inşaat ve tüketim değil ihracat, dijital hizmet, eğitim kalitesi, tarım teknolojisi ve enerji maliyetine bağlıdır.

Yüksek büyümenin kalitesi

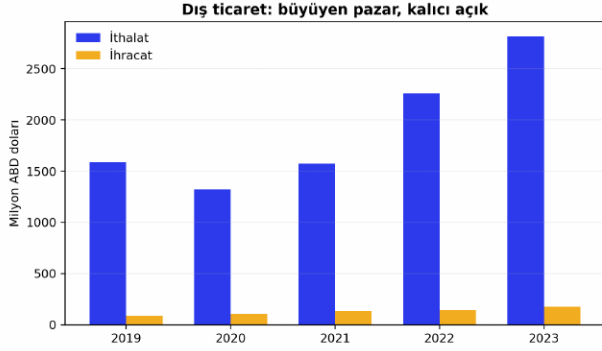
2024'teki güçlü reel büyüme salgın sonrası toparlanma, tüketim, turizm, inşaat ve kamu harcamalarının etkisini taşımaktadır. Aynı dönemde yüksek enflasyon hane halkı refahını ve işletmelerin planlama gücünü aşındırmıştır. Türk lirası kullanımı para politikası alanını sınırlar; Türkiye'deki fiyat ve kur gelişmeleri KKTC'ye hızlı biçimde yansır.

Bu nedenle büyüme oranı tek başına başarı göstergesi değildir. Kişi başına gelir, reel ücret, verimlilik, enerji maliyeti, özel yatırım ve bütçe dengesi birlikte izlenmelidir. Türkiye-KKTC iktisadî iş birliği cari harcamayı finanse eden modelden üretken altyapı, dijitalleşme ve ihracat kapasitesine yönelmelidir. Fiyat istikrarı tamamen yerel araçlarla sağlanamasa da rekabet, denetim, lojistik ve enerji verimliliği üzerinden maliyet baskısı azaltılabilir.

DIŞ TİCARET

Büyüyen pazar, kalıcı açık

Tanınma maliyeti gerçek; üretim ve verimlilik açığı da gerçek

Grafik 3. KKTC dış ticareti, 2019-2023.

2023'te ihracat 176,2 milyon, ithalat 2,817 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. İthalatın ihracata oranı, üretim tabanının ve doğrudan pazar erişiminin sınırlılığını gösterir. Türkiye başlıca tedarikçi ve pazar konumundadır; döviz ve navlun hareketleri fiyatlara hızla yansır.

İhracatta süt ürünleri, narenciye, rakı/içecek, hurda ve sınırlı sanayi ürünleri öne çıkar. Tanınmama, doğrudan uçuş ve liman kısıtları, sertifika ve ödeme sorunları işletmelerin ölçek kazanmasını zorlaştırır. Ancak bütün açığı yalnız “ambargo” ile açıklamak üretim, kalite ve kurumsal verimlilik sorunlarını görünmez kılar.

Dönüşüm paketi

İhracat kredi garantisi, Türkiye gümrüklerinde hızlı hat, soğuk zincir, ortak marka, e-ticaret lojistiği, hizmet ihracatı ve Türk Cumhuriyetlerine hedefli pazar açılımı.

Dış ticaret açığının yapısı

KKTC'nin ithalatı ihracatının çok üzerindedir; bu durum küçük ada ekonomisi ve sınırlı üretim tabanı nedeniyle kısmen doğaldır. Sorun, ithalatın önemli bölümünün tüketim ve enerjiye gitmesi, ihracatın ise az sayıda ürüne dayanmasıdır. Turizm ve eğitim hizmet gelirleri mal ticareti açığını kısmen dengelese de dış şoklara açık yapı sürmektedir.

Politika hedefi her ürünü Ada'da üretmek değil, stratejik kalemlerde dayanıklılık ve seçilmiş sektörlerde rekabet avantajı oluşturmaktır. Gıda işleme, süt ürünleri, narenciye, ilaç, yazılım ve profesyonel hizmetler için Türkiye tedarik zincirleriyle ortak üretim modelleri kurulabilir. İhracat verisi ürünün menşee, değer ve son pazar bilgisiyle izlenmeli; teşvikler yalnız ciroya değil yerel katma değere bağlanmalıdır.

TURİZM

Sayıdan değere, yataktan destinasyona

Erişim kısıtı sürerken ürün çeşitliliği ve kalite belirleyici

Turizm, KKTC'nin döviz kazandıran ve istihdam üreten ana sektörlerindendir. Deniz-kum-güneş, casino ve büyük otel modeli önemli gelir üretirken; mevsimsellik, çevre baskısı, enerji-su tüketimi ve düşük yerel tedarik oranı sorun yaratır. Ercan'ın yeni terminal kapasitesi erişim imkânını büyüttü; doğrudan uçuş sınırlaması devam eder.

Yeni strateji ziyaretçi sayısından ziyaretçi başına değere geçmelidir. Kültür rotaları, inanç ve tarih turizmi, spor kampları, sağlık, kongre, gastronomi, dalış, doğa ve uzun süreli kış konaklaması çeşitlendirme alanlarıdır. Karpaz ve kıyı gelişimi taşıma kapasitesi, su, atık ve mülkiyet hukuku gözetilmeden büyütülmemelidir.

Türkiye ile ortak destinasyon paketleri, Mersin-Girne/Gazimağusa deniz bağlantısı, Anadolu şehirleriyle doğrudan uçuş sıklığı ve dijital vize/ön kayıt kolaylığı pazarı büyütebilir.

Fırsat

Türkiye'nin büyük hava ağı ve tur operatörleri üzerinden üçüncü ülke ziyaretçisini KKTC'ye taşıyan ortak paketler.

Risk

Kıyıların kontrolsüz yapılaşması, yerel nüfusun konut erişimi, su ve enerji baskısı, düşük kaliteli yatak arzı.

Ölçüt

Ziyaretçi sayısı değil; geceleme, kişi başı harcama, yerel tedarik oranı ve çevresel taşıma kapasitesi.

Turizmde sayıdan kaliteye geçiş

Kumarhane ve kısa konaklama odaklı büyüme, gelir yaratmakla birlikte Ada'nın kültürel ve çevresel değerini tam kullanmaz. Karpaz, tarihî kentler, kıyılar, gastronomi, spor ve sağlık turizmi daha uzun konaklama ve daha dengeli bölgesel gelir sağlayabilir. Doğrudan uçuş kısıtı ulaşım maliyetini yükselttiği için destinasyon yönetimi ve hizmet kalitesi daha da önem kazanır.

Türkiye ile ortak tanıtım, paket rotalar ve deniz ulaşımı KKTC'nin erişimini kolaylaştırabilir. Ancak plansız yapılaşma, su tüketimi, atık yönetimi ve kıyı tahribatı turizmin kendi sermayesini yok eder. Yatak kapasitesi yerine doluluk, kişi başı harcama, mevsim dağılımı ve yerel tedarik payı temel performans göstergesi yapılmalıdır. Turizm, tanınma koşullarında KKTC'nin dünyayla en görünür temas alanlarından biridir.

YÜKSEKÖĞRETİM

Öğrenci ekonomisinden bilgi ve araştırma kapasitesine

Sayı büyümesi kalite, denetim ve ihtisaslaşmayla dengelenmeli

Yükseköğretim, KKTC'nin uluslararası öğrenci, kira, tüketim, ulaşım ve hizmet gelirini besleyen stratejik sektörüdür. Üniversitelerin çokluğu Ada'ya genç ve kozmopolit nüfus kazandırırken kalite güvencesi, akreditasyon, denetim, öğrenci yaşam maliyeti ve mezun istihdamı sorunlarını da büyötmüştür.

Sektör yalnız "öğrenci sayısı" üzerinden yönetildiğinde konut, trafik, kamu hizmeti ve akademik itibar maliyeti artar. KKTC'nin avantajı, Türkçe ve İngilizce programlar, güvenli yaşam, Türkiye YÖK bağlantısı ve bölgesel erişimdir. Yeni hedef; araştırma, sağlık, deniz bilimleri, enerji, yapay zekâ, turizm ve Doğu Akdeniz çalışmaları gibi ihtisas alanlarında merkezleşmek olmalıdır.

Üniversiteler Türkiye-KKTC stratejik kapasitesinin araştırma koluna dönüştürülmelidir. Ortak doktora programları, savunma ve deniz hukuku araştırmaları, veri merkezleri, girişim fonu ve sanayi stajları ekonomik katkıyı derinleştirir.

Kalite gündemi

Bağımsız akreditasyon, öğrenci koruma sistemi, şeffaf kontenjan, akademik etik, mali yeterlilik ve kapatma/ birleşme mekanizması.

Stratejik ihtisas

Deniz hukuku, hidrokarbon, su teknolojileri, siber güvenlik, turizm, iklim ve afet yönetimi.

Türkiye ile eşgüdüm

YÖK-YÖDAK veri sistemi, ortak kalite ölçütü, araştırma fonu ve mezunların bölgesel istihdamı.

Yükseköğretimde ikinci aşama

Uluslararası öğrenci akışı KKTC ekonomisine konut, ulaşım, perakende ve hizmet talebi sağlamaktadır. Bununla birlikte öğrenci sayısına dayalı model kalite, mezun istihdamı, denetim ve ülke itibarı bakımından kırılma taşır. Küresel eğitim rekabeti, yalnız kampüs ve kontenjan değil araştırma, akreditasyon ve mezun sonuçları üzerinden yürümektedir.

Türkiye-KKTC ortak programları enerji, deniz bilimleri, su yönetimi, siber güvenlik, turizm ve Doğu Akdeniz araştırmalarına yöneltilebilir. Üniversiteler kamu politikası için veri üreten merkezler hâline gelmeli; yabancı öğrencilerin güvenliği, barınması ve hukukî statüsü ortak standartlara bağlanmalıdır. Eğitim diploması, mezun ağırları üzerinden KKTC'nin dış dünyadaki görünürlüğünü artırabilir. Nicelikten niteliğe geçiş ekonomik kayıp değil, uzun vadeli itibar yatırımdır.

DEMOGRAFI VE İŞGÜCÜ

Veri, planlama ve toplumsal dayanıklılık

Nüfus tartışması güvenilir kayıt ve kamu kapasitesiyle yönetilmeli

KKTC'nin nüfus ve iş gücü yapısı; vatandaşlar, Türkiye kökenli yerleşikler, öğrenciler, üçüncü ülke çalışanları ve geçici nüfusun birleşiminden oluşur. Resmî nüfus verilerinin güncelliği ve farklı idari kayıtların uyumu kamu planlamasında tartışma yaratmaktadır.

Hızlı nüfus artışı konut, okul, sağlık, yol, su, elektrik ve atık altyapısı üzerinde baskı kurar. İş gücü ihtiyacı yabancı çalışanları gerekli kılarken kayıt dışılık, çalışma koşulları ve toplumsal uyum düzenli politika gerektirir. Kimlik tartışması ekonomik ihtiyaç ile siyasî hassasiyet arasında sıkışmamalıdır.

Nüfus politikasının amacı etiketlemek değil; güvenilir veri, planlı göç, vatandaşlıkta şeffaflık, nitelikli iş gücü, gençlerin Ada'da kalması ve yerel toplumun konut/gelir dengesini korumaktır.

Alan	Gösterge ihtiyacı
Nüfus	Tek ve güncel adres tabanlı kayıt
İşgücü	Sektör, statü, ücret ve kayıt dışılık
Konut	Kira/gelir oranı ve boş konut stoku
Eğitim	Çağ nüfusu, öğrenci ve okul kapasitesi
Sağlık	Hizmet nüfusu ve yatak/personel ihtiyacı
Göç	Giriş-çıkış, çalışma izni ve uyum

Stratejik ilke

KKTC'nin demografik dayanıklılığı, hem Kıbrıs Türk toplumunun siyasi varlığını hem ekonomik üretim kapasitesini koruyacak dengeli planlama gerektirir.

Demografi tartışmasında veri zorunluluğu

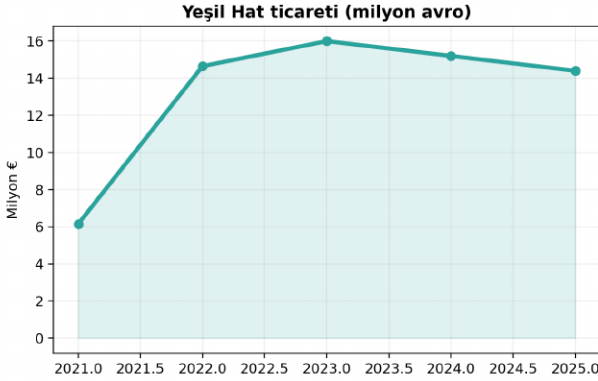
Nüfus, vatandaşlık, geçici iş gücü ve öğrenci sayıları Kıbrıs siyasetinin en hassas başlıklarındandır. Güvenilir, düzenli ve yöntemini açıklayan veri bulunmadığında söylenti siyasetin yerini alır; altyapı planlaması da gerçek ihtiyaca göre yapılamaz. Su, konut, okul, sağlık ve ulaştırma yatırımları nüfusun yalnız toplamını değil bölgesel ve mevsimsel hareketini bilmek zorundadır.

KKTC'nin kapsamlı nüfus ve hane araştırması, açık veri takvimi ve kurumlar arası kayıt uyumu geliştirmesi stratejik önemdedir. Veri şeffaflığı Türkiye-KKTC ilişkisine yönelik spekülasyon "nüfus mühendisliği" söylemlerine karşı da en güçlü cevaptır. Vatandaşlık politikası hukukî öngörülebilirlik, toplumsal uyum ve emek piyasası ihtiyacını birlikte gözetmelidir. Demografik dayanıklılık, kimlik tartışmasını aşan bir kamu yönetimi meselesidir.

YEŞİL HAT VE AB

Ticaret artıyor, yapısal açıklık sınırlı

AB yardımı ekonomik kapasiteye, ticaret ise ürün çeşitliliğine dönüşmeli

Grafik 4. Yeşil Hat üzerinden kuzeyden güneye mal ticareti.

Yeşil Hat ticareti 2021'de 6,15 milyon avrodan 2022'de 14,65 milyon avroya sıçramış; 2023'te yaklaşık 16 milyon avroyla rekor düzeye ulaşmıştır. 2024'te 15,2 milyon, 2025'te 14,4 milyon avroya gerilemiştir. Rakam artışı önemlidir; fakat KKTC'nin toplam dış ticareti yanında sınırlı kalır.

Ticaretin önündeki engeller ürün uygunluğu, veterinerlik ve bitki sağlığı standartları, ödeme, lojistik, yapı malzemesi talebi ve fiyat farklarıdır. Hellim/Halloumi PDO düzeni, ortak ürünün AB pazarına erişimi için fırsat olmakla birlikte denetim ve siyasi uygulama sorunları taşır.

AB 2006-2024 arasında Türk Kıbrıs toplumuna 728 milyon avro tahsis etmiş; 2021-2027 çerçevesinde 240 milyon avroluk çok yıllık kaynak öngörmüştür. Bu desteklerin üretim, ticaret ve müktesebata uyum kapasitesine dönüşmesi gerekir.

Türkiye açısından

Yeşil Hat ticareti Türkiye-KKTC ekonomik entegrasyonunun alternatifi değil, tamamlayıcı pazar ve standart laboratuvarı olarak değerlendirilmelidir.

Yeşil Hat ticaretinin tavanı neden düşük?

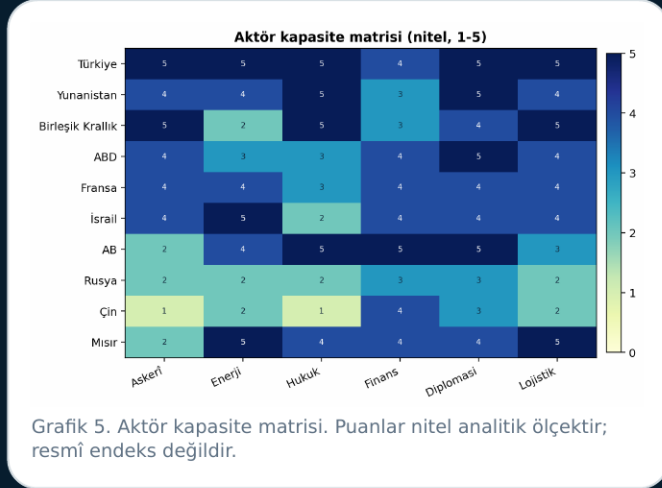
Ticaret hacmi son yıllarda artmış olsa da toplam ekonomi içindeki payı sınırlıdır. Ürün uygunluğu, menşe kuralları, sağlık standartları, ödeme, taşımacılık ve karşılıklı güven sorunları küçük işletmeler için yüksek işlem maliyeti yaratır. Hellim/Halloumi düzenlemesi, siyasî uyuşmazlık içinde teknik standartların ekonomik kapı açabileceğini göstermektedir.

KKTC, Yeşil Hat'ı tek ihracat kanalı olarak değil AB standartlarını öğrenme ve işletme kalitesini yükseltme laboratuvarı olarak kullanmalıdır. Laboratuvar, sertifikasyon ve soğuk zincir kapasitesi Türkiye'nin teknik desteğiyle geliştirilebilir. Ticaretin artması siyasî statüyü kendiliğinden çözmez; fakat iki toplumun karşılıklı ekonomik maliyetleri daha iyi anlamasını sağlar. Kuzey üreticisinin pazarlık gücü, satabileceği alternatif pazarların ve ürün niteliğinin artmasıyla yükselir.

VII. AKTÖRLER

Büyük güçler ve bölgesel ortaklıklar

Kapasite, hukukî zemin ve karar hızı aynı tabloda

Türkiye; coğrafi yakınlık, garantörlük, KKTC ile güvenlik ve ekonomi bütünleşmesi, enerji pazarı ve lojistik kapasiteyi aynı anda taşıyan tek aktördür. Yunanistan ve GKRY hukukî-diplomatik ağ ile AB araçlarında; Birleşik Krallık üs erişiminde; ABD ve Fransa savunma ve dış ortaklıkta; İsrail ve Mısır enerji güzergâhlarında ağırlık taşır.

Rusya'nın tarihsel ekonomik ve toplumsal etkisi, Ukrayna savaşı sonrası yaptırım ve GKRY'nin Batı'ya yönelmesiyle daralmıştır. Çin'in rolü askerî değil; ticaret, liman, teknoloji ve finans potansiyeli üzerinden izlenmelidir. AB ise hukuk, finansman, enerji ve GKRY'nin üyeliği nedeniyle yapısal aktördür; ancak Türk tarafınca tarafsızlığı sorgulanmaktadır.

Ana sonuç

Hiçbir aktör Türkiye'nin coğrafya, güvenlik, tarih, pazar ve KKTC ile kurumsal bağlarının tamamına birlikte sahip değildir. Türkiye, tepki veren değil seçenek kuran merkez olmalıdır.

Aktörleri aynı cetvelle ölçmemek gerekir

Birleşik Krallık egemen üsleriyle kalıcı askerî aktördür; AB hukuk ve finans araçlarıyla etkilidir; ABD güvenlik iş birliği ve bölgesel strateji üzerinden kapasite kurar; Fransa savunma ve enerji şirketlerini birleştirir; İsrail yakın güvenlik ve enerji bağlantısına odaklanır. Rusya ve Çin'in ilgisi ise farklı dönemlerde finans, diplomasi ve ekonomik erişim üzerinden şekillenir.

Türkiye bu aktörlerden farklı olarak Ada'nın garantör devleti, Kıbrıs Türk halkının güvenlik ortağı ve KKTC'nin ana ekonomik bağlantısıdır. Bu benzersiz konum savunmacı refleksle değil, çok katmanlı politika üretme sorumluluğuyla değerlendirilmelidir. Dış aktörlerle rekabet gereken alanlarda kapasite artırılmalı; iş birliği mümkün alanlarda KKTC'nin dışlanmaması şartıyla diplomatik kanal kullanılmalıdır. Amaç her aktörü karşı cepheye itmek değil, Türkiye-KKTC ekseninin vazgeçilmezliğini somut faydayla göstermektir.

ÇOK BOYUTLU SWOT

Türkiye-KKTC stratejik eksenini

Güçlü caydırıcılık; ekonomik ve diplomatik kapasiteyi büyütme zorunluluğu

GÜÇLÜ YÖNLER

- Türkiye'nin garantörlük ve caydırıcılık kapasitesi
- Türkiye-KKTC su ve ulaşım entegrasyonu
- Stratejik coğrafya, liman ve eğitim potansiyeli
- Kıbrıs Türk toplumunun kurumsal devlet yapısı
- Türkiye pazarı ve lojistik ağı

ZAYIF YÖNLER

- Sınırlı tanınma ve doğrudan erişim
- Yüksek enflasyon ve dış ticaret açığı
- Enerji maliyeti ve tek hat bağımlılıkları
- Veri, planlama ve kurumsal kapasite açıkları
- Uluslararası iletişim ve hukuk üretiminde dağınıklık

FIRSATLAR

- Türkiye-KKTC elektrik ve fiber bağlantısı
- Doğu Akdeniz enerji gelir paylaşımı paketi
- Gazimağusa lojistik ve serbest bölge dönüşümü
- Yükseköğretimde ihtisas ve araştırma merkezi
- Türk Devletleri ve üçüncü ülke ekonomik açılımı

TEHDİTLER

- GKRY'nin dış savunma ağlarının dengesiz büyümesi
- Kritik kablo, enerji ve su altyapısı saldırıları
- Statü müzakeresinde açık uçlu zaman maliyeti
- Bölgesel çatışmanın Ada'ya sıçraması
- Ekonomik kırılganlık ve toplumsal kutuplaşma

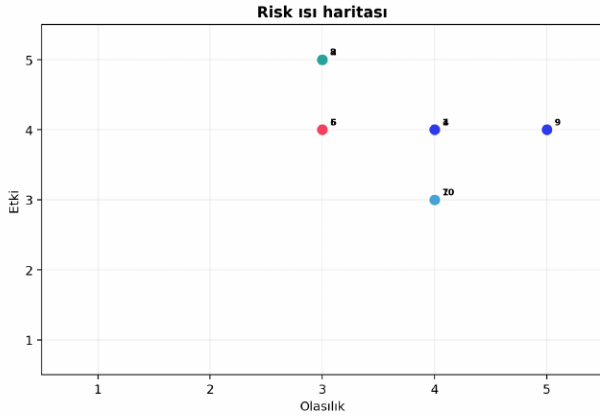
SWOT hükmü

Türkiye-KKTC ekseninin temel avantajı coğrafya ve güvenlidir; temel açığı ise bu avantajı uluslararası ekonomik, teknolojik ve hukukî kapasiteye yeterince dönüştürememesidir.

RİSK İSİ HARİTASI

Olasılık, etki ve erken uyarı göstergeleri

Kriz ortaya çıktığında değil, göstergeler bozulurken yönetilmeli

Grafik 6. Risk ısı haritası. Numaralar aşağıdaki risk listesine karşılık gelir.

No	Risk	Erken uyarı göstergesi
1	Müzakere çerçevesi kilidi	Ortak zemin tanımında geri adım
2	Ege-Doğu Akdeniz tırmanması	NAVTEX, sondaj ve tatbikat çakışması
3	Kritik kablo sabotajı	Kablo güzergâhında yoğun deniz faaliyeti
4	Enerji finansman gecikmesi	FID/tender erteleme
5	Su/elektrik kesintisi	Tek hat ve yedek parça stoku
6	Mülkiyet krizi	AİHM/TMK başvuru ve ödeme gecikmesi
7	Bilgi savaşı	Koordineli dezenformasyon ve görüntü operasyonu
8	Bölgesel çatışma	Üs alarmı, tahliye ve hava savunma konuşlanması
9	Ekonomik kırılganlık	Enflasyon, bütçe ve ithalat şoku
10	Toplumsal kutuplaşma	Güven ve göç verilerinde bozulma

Risk yönetimi ilkesi

Erken uyarı yalnız askerî istihbarat değildir. Enerji ihalesi, kredi maliyeti, öğrenci kaydı, su rezervi, liman trafiği ve sosyal medya ağı aynı panelde izlenmelidir.

Erken uyarı nasıl işletilmeli?

Risk haritası sabit bir tehdit listesi değil, düzenli güncellenen karar aracıdır. Yeni savunma anlaşmaları, liman erişimleri, enerji lisansları, kablo güzergâhları, müzakere açıklamaları, geçiş ihlalleri ve ekonomik göstergeler ortak veri tabanında izlenmelidir. Olasılık düşük olsa bile etkisi çok yüksek riskler için önceden senaryo ve sorumluluk dağılımı hazırlanmalıdır.

Türkiye-KKTC erken uyarı mekanizması dışişleri, güvenlik, enerji, ekonomi ve sivil savunma kurumlarını aynı masada buluşturmalıdır. Kamuya açıklanacak risk dili panik üretmeden şeffaf olmalı; yanlış bilgiyle mücadele için doğrulama merkezi kurulmalıdır. En önemli göstergeler yalnız askerî hareketlilik değildir: döviz ve enerji şoku, su arzı, siber kesinti, turist ve öğrenci akışındaki ani değişim de millî dayanıklılığı etkiler.

2035 SENARYOLARI

Dört olası gelecek

İş birliği, iki merkezli denge, donmuş uyuşmazlık ve çoklu kriz

1. Kontrollü iş birliği: Statü çözülmez; geçişler, ticaret, çevre ve enerji gelir paylaşımında kısmi mekanizmalar kurulur. En olası ve yönetilebilir senaryodur.

2. İki merkezli denge: Egemen eşitlik temelinde iki devlet arasında resmî iş birliği modeli veya karşılıklı tanımlı düzen kurulur. Türk tarafının tercih ettiği kalıcı çerçeveye en yakın senaryodur.

3. Donmuş uyuşmazlık: BM süreci sembolik kalır; dış güvenlik ve enerji ağırları büyür; KKTC'nin ekonomik entegrasyonu Türkiye ile derinleşir ancak dış açıklık sınırlı kalır.

4. Çoklu kriz: Müzakere, enerji, deniz yetki alanı ve bölgesel savaş aynı anda gerilir. Kritik altyapı ve ekonomik çok riski yükselir.

Senaryo ilkesi

Politika tek bir geleceğe bağlanmamalı; her senaryoda güvenlik, ekonomi ve diplomasi için geri dönüşlü seçenekler tutulmalıdır.

Senaryoların ortak mesajı

Dört senaryonun hiçbirisi yalnız diplomatik masada gerçekleşmez. Kontrollü iş birliği için teknik kurumlar ve karşılıklı teşvik gerekir; statükonun sertleşmesi ekonomik asimetritelerin sürmesine bağlıdır; bölgesel kriz Ada'nın askerî ve insani işlevini hızla değiştirebilir; iki devletli kurumsallaşma ise KKTC'nin yönetim ve ekonomi kapasitesi yükselmeden uluslararası karşılık bulmakta zorlanır.

Türkiye-KKTC politikasının görevi tek bir geleceği kesin kabul etmek değil, her senaryoda temel çıkarları koruyacak esneklik oluşturmaktır. Güvenlik ve egemen eşitlik kırmızı çizgileri korunurken ticaret, çevre, sağlık ve afet alanlarında iş birliği kanalları açık tutulabilir. Senaryo planlaması, beklenmeyen gelişmeleri tahmin etmekten çok karar gecikmesini azaltır; hangi işaret görüldüğünde hangi kurumun ne yapacağını önceden belirler.

POLİTİKA YOL HARİTASI

Türkiye-KKTC için kısa, orta ve uzun vadeli eylemler

Tepki veren değil, seçenek üreten merkez

0-12 AY

Dayanıklılık ve diplomatik hazırlık

- Su, elektrik, fiber ve limanlar için ortak kritik altyapı risk denetimi
- Türkiye-KKTC deniz hukuku ve iletişim koordinasyon merkezi
- TMK ödeme ve işlem kapasitesinin güçlendirilmesi
- Yeni geçiş noktalarında ticari/lojistik etki planı
- GKRY dış savunma anlaşmaları için açık kaynak izleme paneli

1-3 YIL

Üretim ve bağlantı kapasitesi

- Türkiye-KKTC elektrik kablosu yatırım kararı
- Gazimağusa liman ve serbest bölge modernizasyonu
- Yedekli fiber ve bölgesel veri merkezi
- Tarımda su verimliliği ve ihracat odaklı ürün dönüşümü
- Üniversitelerde deniz, enerji ve siber ihtisas programları

3-10 YIL

Kurucu Doğu Akdeniz merkezi

- Enerji gelir paylaşımı ve ortak geliştirme önerisi
- KKTC'nin Türk Devletleri ve üçüncü ülkelerle ekonomik temsil ağları
- Doğu Akdeniz sivil tahliye ve afet merkezi
- Liman, hava kargo ve mavi ekonomi kümesi
- İki devletli iş birliği modelinin hukukî ve ekonomik belgelenmesi

Nihai hedef

KKTC'yi yalnız korunması gereken bir alan değil; Türkiye ile birlikte güvenlik, lojistik, enerji, eğitim ve teknoloji üreten egemen stratejik ortak hâline getirmek.

VIII. KAVRAM SÖZLÜĞÜ

Statü, hukuk ve güvenlik kavramları

Kavramların bülten içindeki işlevsel anlamları

Egemen eşitlik

Tarafların müzakereye ve kurulacak iş birliğine eşit siyasi statüyle katılması ilkesi.

Eşit uluslararası statü

Kıbrıs Türk tarafının uluslararası ilişkilerde Rum tarafına tabi olmayan statü talebi.

Garantörlük

1960 Garanti Antlaşması uyarınca Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık'ın taşıdığı rol.

Kurucu ortaklık

1960 düzeninin Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarını ortak devletin iki kurucu unsuru olarak tasarlaması.

İki bölge-iki toplumlu federasyon

BM süreçlerinde kullanılan; iki kurucu bölge ve siyasi eşitlik hedefli federal model.

İki devletli çözüm

Egemen eşit iki devletin yan yana yaşaması ve iş birliği kurması yaklaşımı.

UNFICYP

1964'ten beri görev yapan BM Kıbrıs Barış Gücü.

Tampon bölge

İki tarafın ateşkes hatları arasında BM gözetimindeki alan.

Sovereign Base Areas

Ağrotur ve Dikelya'daki Birleşik Krallık egemen üs alanları.

Taşınmaz Mal Komisyonu

Kuzeydeki Rum mülkiyet iddiaları için iade, takas ve tazminat yolu sunan KKTC mekanizması.

Maraş/Varosha

Gazimağusa'nın 1974'ten sonra kapalı kalan ve mülkiyet/statü tartışmasının merkezindeki bölümü.

Protokol No.10

AB müktesebatının kuzeyde, çözüm sağlanana kadar askıda olduğunu düzenleyen katılım protokolü.

KAVRAM SÖZLÜĞÜ

Enerji, deniz hukuku ve bağlantısallık

Teknik kavramlar, stratejik anlamlarıyla

MEB

Kıyı devletinin doğal kaynaklar ve bazı ekonomik faaliyetler üzerinde hak sahibi olduğu deniz alanı.

Kıta sahanlığı

Kara ülkesinin deniz altındaki doğal uzantısı üzerinde doğuştan gelen hak alanı.

Hakkaniyet

Sınırlandırmada coğrafi ve ilgili koşulların adil sonuç için dikkate alınması.

Mavi Vatan

Türkiye'nin deniz yetki, güvenlik, ekonomi, bilim ve altyapı kapasitesini bütüncül ele alan yaklaşım.

Ortak geliştirme

Sınırlandırma çözülmeden kaynakların birlikte işletilmesi ve gelirin paylaşılması modeli.

Great Sea Interconnector

Yunanistan-Girit-Kıbrıs ve planlanan İsrail elektrik bağlantısı.

EastMed

İsrail-Kıbrıs-Yunanistan üzerinden Avrupa'ya gaz boru hattı tasarımı.

IMEC

Hindistan-Körfez-İsrail-Avrupa ekonomik koridor girişimi.

Kritik altyapı

Kesintisi güvenlik, ekonomi ve kamu hizmetlerini ciddi etkileyen enerji, su, liman, veri ve ulaştırma sistemleri.

Kriz lojistiği

Tahliye, insani yardım, ikmal ve acil kuvvet intikali kapasitesi.

Yeşil Hat Tüzüğü

AB'nin tampon hat üzerinden insan ve mal geçişini düzenleyen 866/2004 sayılı rejimi.

Hellim/Halloumi PDO

Ortak Kıbrıs ürününün AB korumalı menşe düzeni; kuzey ürünleri için özel denetim mekanizması içerir.

KAYNAKÇA I

Resmî belgeler, kurumlar ve temel veri kaynakları

Bilgi kesim tarihi: 29 Temmuz 2026

[1] T.C. Dışişleri Bakanlığı, Kıbrıs meselesi ve iki devletli çözüm açıklamaları, 2025-2026.

[3] BM, Kıbrıs görüşmeleri ve 2025-2026 genişletilmiş gayriresmî toplantı açıklamaları.

[5] 1960 Kuruluş, Garanti ve İttifak Antlaşmaları.

[7] AİHM, Demopoulos ve diğerleri / Türkiye; Taşınmaz Mal Komisyonuna ilişkin kararlar.

[9] KKTC Devlet Planlama Örgütü, 2024 Makroekonomik ve Sektörel Gelişmeler, Mart 2026.

[11] KKTC İstatistik Kurumu, İstatistik Yıllığı 2023.

[13] Avrupa Komisyonu, Türk Kıbrıs toplumuna yardım programı, 2006-2026.

[15] GKRY Hidrokarbon Servisi, ruhsatlar ve saha geliştirme planları, 2026.

[17] GKRY Hükûmeti, Aphrodite geliştirme ve Chevron görüşmeleri, 2025-2026.

[19] ABD Federal Register / DDTC, GKRY'ye savunma ticareti kısıtlamaları, 2025-2026.

[21] Birleşik Krallık-GKRY Stratejik Diyalog özeti, Aralık 2025.

[23] KKTC Resmî Gazete ve kalkınma belgeleri, su-elektrik altyapısı, 2024-2026.

[2] KKTC Cumhurbaşkanlığı ve Dışişleri Bakanlığı, egemen eşitlik ve eşit uluslararası statü belgeleri.

[4] UNFICYP, About UNFICYP ve Genel Sekreter raporları, 2025-2026.

[6] AB Katılım Antlaşması Protokol No.10 ve Yeşil Hat Tüzüğü.

[8] Birleşik Krallık Hükûmeti, Sovereign Base Areas ve Strategic Defence Review 2025.

[10] Kıbrıs Türk Ticaret Odası, Rakamlarla KKTC ve Yatırım Ortamı 2025.

[12] Avrupa Komisyonu, Yeşil Hat Tüzüğü uygulama raporları, 2024-2026.

[14] Avrupa Komisyonu, Great Sea Interconnector / Project of Common Interest belgeleri.

[16] Eni, Cronos geliştirme ve Mısır-LNG bağlantısı açıklamaları, 2025-2026.

[18] ABD Dışişleri / Savunma kurumları, ABD-GKRY stratejik ve savunma diyalogu, 2024-2026.

[20] Fransa-GKRY Stratejik Ortaklık Belgesi, Aralık 2025.

[22] KKTC Dışişleri Bakanlığı, Türkiye-KKTC Su Temin Projesi, yıllık 75 milyon m³.

Kaynak yöntemi

Resmî tezler, olgular ve bülten çıkarımları birbirinden ayrılmış; tartışmalı veriler mümkün olduğunca birden fazla kaynaktan çapraz kontrol edilmiştir.

KAYNAKÇA II VE SONUÇ

Kıbrıs: düğüm, eşik ve ağ

Türkiye-KKTC eksenini için kurucu stratejik kapasite

[24] T.C. Dışişleri Bakanlığı, Mavi Vatan, kıta sahanlığı ve Doğu Akdeniz tezleri.

[26] Avrupa Komisyonu, 2026 Cyprus Country Report.

[28] Reuters, AP ve BM kaynaklı 2025-2026 Kıbrıs diplomasi ve güvenlik haberleri.

[30] Korebenet, Sayı 39 Kıbrıs: Düğüm, Eşik, Ağ, ilk sürüm, Temmuz 2026.

[32] KKTC Dördüncü Kalkınma Planı Taslağı ve 2025 Yıllık Program.

[34] Türkiye-KKTC 2011 Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması.

[36] BM Güvenlik Konseyi Kıbrıs kararları ve tarafların karşı tezleri.

[38] UNFICYP/Reuters, 180 km tampon bölge ve geçiş noktaları bilgileri.

[40] Kıbrıs Türk Ticaret Odası, Yeşil Hat ticareti 2004-2025 verileri.

[42] GKRY-ABD ilk stratejik diyalog ortak açıklaması, Ekim 2024.

[44] UN, Mart ve Temmuz 2025 güven artırıcı önlemler paketi ve 2026 ilerleme değerlendirmesi.

[25] BM Deniz Hukuku Sözleşmesi ve deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin yargı içtihadı.

[27] KKTC-Türkiye İktisadi ve Mali İşbirliği Anlaşmaları, 2024-2026.

[29] Natural Earth/Basemap tabanı; haritalar bülten tarafından şematik hazırlanmıştır.

[31] Avrupa Komisyonu, 2026 Türk Kıbrıs toplumuna yardım uygulama raporu; 2021-2027 bütçesi.

[33] CYCLOPS Training Center ve ABD-GKRY güvenlik iş birliği resmi sayfaları.

[35] Türkiye-Libya 2019 Deniz Yetki Alanları Mutabakatı.

[37] EU Global Gateway ve Doğu Akdeniz elektrik/dijital bağlantı belgeleri.

[39] KKTC 2026 İktisadi ve Mali İşbirliği Anlaşması açıklamaları.

[41] Avrupa Komisyonu, Halloumi/Hellim PDO ve Yeşil Hat ticareti düzenlemeleri.

[43] Birleşik Krallık, Ağrotur ve Dikelya üs alanları: yaklaşık 255 km² / Ada'nın %3'ü.

[45] Kıbrıs Türk tarafı ve Türkiye'nin 1974 Barış Harekâtı ve garanti sistemi resmi tezleri.

SON HÜKÜM

Kıbrıs'ın geleceğini yalnız müzakere masası belirlemeyecektir. Güvenlik dengesi, enerji rotaları, kablolar, limanlar, su, ekonomi ve uluslararası ortaklıklar her gün yeni bir fiilî düzen kurmaktadır.

Türkiye ve KKTC'nin önündeki görev, bu düzeni yalnız engellemek değil; Kıbrıs Türk halkının egemen eşitliğini koruyan, ekonomik değer üreten ve bölgesel iş birliğine açık alternatif bir mimari kurmaktır.

Coğrafya verilidir; stratejik kapasite inşa edilir.

korebenet.com

Bültene erişmek için
QR kodu taratın

korebenet.com